

METODOLOĢISKĀS VADLĪNIJAS
PRAKTISKAM IELU JAUNATNES DARBAM
RĪGAS PAŠVALDĪBĀ
(Centra apkaime)

RĪGA, 2019

METODOLOĢISKĀS VADLĪNIJAS PRAKTISKAM IELU JAUNATNES DARBAM RĪGAS PAŠVALDĪBAS APKAIMĒS

Vadlīnijas izstrādātas IZM Jaunatnes politikas valsts programmas 2018. gada 1.6. apakšsadaļas "Atbalsts mobilā darba ar jaunatni sistēmas izveidei un attīstībai" atklāta projektu konkursa ietvaros

Pasūtītājs: Rīgas dome Izglītības, kultūras un sporta departaments

Izpildītāji: nodibinājums "Sociālo pakalpojumu aģentūra"

Vadlīnijas izstrādātas atbilstoši līgumam

Vadlīniju autori: Baiba Ozere, Kristiāns Putns, Aiga Romane Meiere

Pieaicinātie eksperti:

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce obligāta.

Šīs metodoloģiskās vadlīnijas ir veidotas ar valsts budžeta finansiālo atbalstu.

©Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments
Kr. Valdemāra iela 5, Rīga, Latvija

E-pasts: iksd@riga.lv

PRIEKŠVārds

Ielu jaunatnes darbs Rīgas pilsētā strukturēti un regulāri līdz šim nav veikts, ir bijušas epizodiskas iniciatīvas, kas neveido kopēju sistēmu. Rīgas pilsētas pašvaldībā jaunatnes darbu plāno un īstenošanu koordinē Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta Sporta un jaunatnes pārvaldes Jaunatnes nodaļa (turpmāk – Jaunatnes nodaļa), balstoties uz *Rīgas pilsētas darba ar jaunatni programmu 2019. – 2023.gadam*, kurā viena no prioritātēm ir izvirzīta darba ar sociālajam riskam pakļautajiem jauniešiem attīstīšana. Līdz šim darbs ar sociālā riska grupas jauniešiem, t.sk. ielu jauniešiem pamatā tika veikts pašvaldības sociālā darba sistēmas ietvarā.

Aizvien vairāk nepieciešamība pēc Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta un Labklājības departamenta savstarpējās sadarbības, sniedzot kompleksu atbalstu sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem kopumā, tai skaitā ielu jauniešiem. Par labu piemēru šādai sadarbībai var uzskatīt projekta “PROTI un DARI!” ieviešanu Rīgā, kas ļāva identificēt virkni jaunatnes jomas pakalpojumu, kuri šobrīd pilsētā nav pietiekoši attīstīti. Analizējot situāciju, tika apzināta nepieciešamība pēc jauna pakalpojuma attīstības – **mobīlā (ielu) jaunatnes darba**. Jau 2018.gadā īstenots projekts “*Darba ar sociālajam riskam pakļautajiem jauniešiem attīstība Rīgas pašvaldībā*”, kas tika finansēts no Izglītības un zinātnes ministrijas Jaunatnes politikas valsts programmas. Projekta mērķis bija, piesaistot ārvalstu un vietējos ekspertus, izvērtēt mobīlā (ielu) jaunatnes darba sistēmas ieviešanas iespējas Rīgas pilsētas pašvaldībā un izstrādāt modeli tā īstenošanai. Izvirzītā mērķa izpildei izveidota starpinstitucionāla Jaunatnes darba ar riska grupas jauniešiem attīstības darba grupa.

Darba grupas sadarbības rezultāta tika izstrādāts un Rīgas pilsētas pašvaldība (Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments) 2019.gadā īstenotais projekts “*Praktisks ielu jaunatnes darbs Rīgas pilsētas apkaimēs*”, kurā nodibinājums “Sociālo pakalpojumu aģentūra” kā viens no projekta sadarbības partneriem veica ielu jaunatnes darbu centra apkaimē.

Metodoloģiskās vadlīnijas praktiskam ielu jaunatnes darbam Rīgas pašvaldībā balstās gan uz teorētiskiem informācijas avotiem par praksi citās valstīs, gan uz praktisko pieredzi, veicot ielu jaunatnes darbu centra apkaimē, gan arī uz iepriekšminētās darba grupas diskusiju rezultātiem. Ielu jaunatnes darbu divi darbinieki veica laika periodā no 01.02.2019.līdz 30.07.2019.

Ārvalstu pieredze liecina, ka nepastāv viena strikta formula, kādam būtu jāizskatās ielu jaunatnes darbam, katra organizācija to veido citādāk, arī katrs ielu jaunatnes darbinieks izmanto sev piemērotākās pieejas un metodes.

Vadlīnijas ir izmantojamas ielu jaunatnes darba turpmākai attīstībai citās Rīgas pilsētas apkaimēs. Tajā pat laikā, jāņem vērā, ka vadlīnijas ir atvērtas papildinājumiem, precizējumiem, adaptējas citām situācijām un pielāgojamas citu organizāciju darbības specifikai.

SATURS

1. IEVADS
2. TERMINI un DEFINĪCIJAS
3. NORMATĪVĀ BĀZE
 - a. Nozīmīgākie darbu ar bērniem un jauniešiem reglamentējošie normatīvie akti. Galvenie ar jaunatnes darbu saistītie likumi un MK noteikumi
 - b. Galvenie ar izglītības jomu saistītie likumi un MK noteikumi
 - c. Likumi un MK noteikumi par sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem
 - d. Rīgas pašvaldības jaunatnes darba iekšējie normatīvie regulējumi
4. IELAS JAUNIEŠU PROFILS
 - a. Ielas jaunieša vispārējs raksturojums
 - b. Ielas jauniešu lielākās/nozīmīgākās tipoloģiskās apakšgrupas
5. IELU JAUNATNES DARBINIEKS
 - a. Ielu jaunatnes darbinieka vispārējs raksturojums
 - b. Ielu jaunatnes darbinieka lomas, funkcijas un uzdevumi
6. VĒRTĪBAS, ATTIEKSMES UN PAMATPRINCIPI IELU JAUNATNES DARBĀ
 - a. Vērtību un attieksmju nozīme ielu jaunatnes darbā
 - b. Pamatvērtības atbalsta sniegšanā ielas jauniešiem
 - c. Vērtību un attieksmju maiņa uzvedības korekcijai
7. SOCIĀLI EMOCIONĀLAIS MĀCĪŠANĀS PROCESS IELU JAUNATNES DARBĀ
 - a. Sociāli emocionālās mācīšanās procesa virzīšana ielas jauniešiem
 - b. Faktori, kas ietekmē sociāli emocionālās mācīšanās procesu
8. IELU JAUNATNES DARBA ĪSTENOŠANAS PROCESS
 - a. Procesa apraksts/raksturojums
 - b. Starpsektoriālā sadarbība ielu jaunatnes darba īstenošanas procesā
 - c. Metodes un instrumenti darbam ar ielu jauniešiem
9. RESURSU KARTE RĪGAS PILSĒTĀ
10. IZMANTOTO UN IETEICAMO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

IEVADS

Rīgas pilsētā ir pieejamas daudzveidīgas aktivitātes un infrastruktūra lietderīga brīvā laika pavadīšanai un jaunieša prasmju pilnveidei gan formālajā, gan neformālajā ceļā. Pašvaldība jaunatnes jomā aktīvi sadarbojas ar aptuveni 40 nevalstiskajām organizācijām. Tomēr lielāko daļu piedāvāto pakalpojumu un iespēju izmanto relatīvi neliela jauniešu daļa - jaunieši, kas pārliecināti par sevi, motivēti, apzinās savas intereses. Vienlaikus jauniešu daļa, kurai jaunatnes darba sniegtās iespējas noderētu visvairāk, šobrīd tās neizmanto (galvenokārt, tie ir sociālās atstumtības riskam pakļautie jaunieši). Novērojumi liecina, ka tam ir divi galvenie iemesli:

1. Šie jaunieši neizmanto informācijas kanālus (vai neuzticas tiem), kurus pašvaldība izmanto, lai popularizētu pieejamās iespējas.
2. Viņi neredz, ka piedāvājums būtu piemērots viņiem un/vai ka arī viņi tiek gaidīti.

Līdz ar to ir nepieciešams sasniegt riska grupas jauniešus, t.sk. ielu jauniešus vietās, kur viņi pulcējas, lai nepastarpināti veiktu jaunatnes darbu ar viņiem, specifiski atlasot un piedāvājot aktivitātes, kas nav ilgi jāgaida un kurām ir zems iesaistes sliekšnis. Ielu jaunatnes darba īstenošanas praksi lielā mērā ietekmē vietas konteksts, jo ielu jaunatnes darbinieks nonāk vietā, kura “pieder” jauniešiem. Ar terminu “iela” tiek saprasti arī parki, skvēri, iekšpagalmi, autostāvvietas, iepirkšanās centri. Tās jauniešiem ir vietas, kur paslēpties no apkārtējās pasaules jeb sabiedrības, kas šķiet biedējoša, ir nepieejama, vai rada trauksmi un tiek izreaģēta deviantā uzvedībā.

Ielu vide ietver virkni pretrunu. Uz ielas ir savi noteikumi, lai atrastu savu vietu ielu dzīves hierarhijā, ir jācīnās parasti sociāli nepieņemamā viedā – zogot, pārdodot narkotiskās vielas, pielietojot fizisku spēku u.t.t. No otras puses tieši te jaunieši var saņemt viens otra atbalstu, kad cītur atbalsts vairs nav pieejams, var sadarboties kopējam protestam pret pārējo sabiedrību.

Nodibinājums “Sociālo pakalpojumu aģentūra” ielu jaunatnes darbu veica Rīgas pilsētas centra apkaimē, galvenokārt, tirdzniecības centra “Origo” teritorijā, ietverot arī Centrālo staciju, lielveikalu “Stockmann”, Centrāltirgus un Centra apkaimē esošos parkus. Tās ir vietas, kuras ir paredzēta kustībai, intensīvai cilvēku cirkulācijai, veikaliem. Šobrīd minētā teritorija ir kļuvusi par interešu sadursmes punktu starp pusaudžiem un jauniešiem, kuri to ir izvēlējušies par savu izdzīvošanas vietu un pārējo sabiedrību, kura vēlas šajā teritorijā redzēt sociāli ekonomisko attīstību un just drošību. Sarunas ar jauniešiem apstiprināja, kā paši jaunieši uztver konkrēto vietu atšķirīgi - dažiem tā ir vieta, kur paslēpties uz pazust, citiem vieta, kur jūtas drošība, būt kopā ar draugiem, vēl citiem iespēja izjust adrenalīnu, paust savu attieksmi pret sabiedrību, izklaidēties, iepazīties u.t.t. Arī pašu jauniešu vidē plaši tiek lietots apzīmējums “Origo bērni”, kas norāda uz piederību gan teritorijai, gan konkrētai jauniešu grupai. Ja pašiem jauniešiem piederība “Origo bērniem” ceļ viņu pašapziņu, tad sabiedrības attieksme ir negatīva un šie jaunieši ir uzskatāmi par sociāli atstumtu grupu. Marginalizēta grupa, kura teritoriāli atrodas pašā galvaspilsētas centrā.

Ielu jaunatnes darbs ir viena no jaunatnes darba formām, kuras mērķis ir nodrošināt darbu ar jauniešiem tur, kur viņi ikdienā fiziski ir atrodamī un pavada laiku, mazināt vides nelabvēlīgo

ietekmi un veicināt jaunieša pozitīvu integrēšanos sabiedrībā, atrast alternatīvas brīvā laika pavadīšanai uz ielas. Ielu jaunatnes darbinieks ir cilvēks, kurš var palīdzēt jauniešiem atgūt spēju vadīt savu dzīvi, veikt izvēles, kuras nākotnē uzlabotu viņu dzīves kvalitāti. Tajā pat laikā ir jāatceras mērķa grupas specifika – ielu jaunatnes darbinieks parasti satiek jauniešus tad, kad ģimene un citi speciālisti jau ir cietuši neveiksmi un padevušies. No ielu jaunatnes darbinieka nevar sagaidīt, ka viņš atrisinās jauniešu sociālās problēmas. Darbinieks drīzāk veic “tilta” funkciju un ir pirmais posms ceļā uz atbalsta saņemšanu jau no citiem speciālistiem.

Nodibinājums “Sociālo pakalpojumu aģentūra” darbā ar sociālajam riskam pakļautajiem jauniešiem izmanto *reziliences* pieeju, kas detalizētāk tiks aprakstīta vadlīniju turpinājumā. Reziliences pieeja kā pamats tika izmantota arī ielu jaunatnes darba modelim. Pieejas izvēle palīdz darbiniekam fokusēties uz ielu jauniešu potenciālu, resursiem, talantiem un ļauj pieņemt, ka nonākšana uz ielas jauniešiem reizēm var būt viena no izdzīvošanas stratēģija. Jauniešu dzīvesstāsti liecina, ka nonākšana ielas vidē nekad nav pēkšņa, pirms tam ir bijušas virkne sociālās problēmas, kuru risināšanu jauniešiem nav bijis iespējams ietekmēt. Līdz ar to jaunatnes darba ar sociālā riska grupas jauniešiem sistēmas modelim ir jāiekļaujas kopējā sistēmā, tas nevar darboties kā atsevišķa vienība.

Metodoloģisko vadlīniju saturs ir veidots vadoties no projekta “Praktisks ielu jaunatnes darbs Rīgas apkaimēs” ielu jaunatnes darbinieku secinājumiem par nepieciešamo informāciju uzsākot ielu jaunatnes darbu. Par cik ielu jaunatnes darbs Rīgas pilsētā netika īstenots, tad ir jāpieņem, ka visi darbinieki to uzsāks bez šādas specifiskas pieredzes. Ielu jaunatnes darba īstenošanas laiks projekta ietvaros bija ierobežots, līdz ar to praksē pilotēti un vadlīnijās detalizētāk aprakstīti ir ielu jaunatnes darba pirmie posmi. Aprakstot ielu jaunatnes darbu ar grupu, aktivitātes kopienā, ilgtermiņa individuālo atbalstu, izmantota teorētiska modelēšana un ārvalstu prakse, kas ir pietuvināta Rīgas pilsētas centra apkaimes situācijai.

Ielu jaunatnes darbinieku novērojumi apstiprina, ka ielu jaunieši ir specifiska jauniešu subkultūra, kas lielāko diennakts daļu pavada uz ielas. Tie ir gan jaunieši, kas aizmukuši vai padzīti no mājām un nakšņo uz ielas, gan jaunieši, kurus pieaugušie nepietiekami uzrauga un aprūpē. Ielas jauniešu fenomens pamatā ir veidojies, kad ģimenes un bērni tikuši pakļauti dažādam riskam (bezdarbs, mazas algas, lieli komunālie maksājumi u.c.) un nav saņēmuši pietiekamu atbalstu, lai spētu to pārvarēt. Par ielu jaunatnes darba nepieciešamību šaubu nav. Ir nepieciešams pirmais posms atbalsta ķēdē, kurš savieno ielas jauniešus ar citiem atbalsta pakalpojumiem. Kādam ir jāmēģina sasniegt “nesasniedzamos” – uzrunāt tos jauniešus, kuriem būtu nepieciešams atbalsts, taču citiem speciālistiem šos jauniešus vairs neizdodas sasniegt.

TERMINI UN DEFINĪCIJAS

Ielu jauniešis - persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem, kas, galvenokārt, savu laiku pavada uz ielas, saskaroties ar dažādiem izaicinājumiem (t.sk. mācīšanās grūtības, atkarības vielu lietošana, uzvedības problēmas, nelabvēlīga ekonomiskā un/vai sociālā situācija ģimenē, atbalsta trūkums u.c.)

Ielu jaunatnes darbs - viena no jaunatnes darba formām, kuras mērķis ir nodrošināt darbu ar jauniešiem tur, kur viņi ikdienā fiziski ir atrodamī un pavada laiku (ielu kvartāli, tirdzniecības centri, pamestas ēkas, tuneļi, kafejnīcas, parki, spēļu automātu zāles u.c.), mazināt ielas vides nelabvēlīgo ietekmi un veicināt jaunieša pozitīvu integrēšanos sabiedrībā, atrast alternatīvas brīvā laika pavadīšanai uz ielas.¹

Darbs ar jaunatni uz ielām (“detached street work”) - ir ielu jaunatnes darba forma, kuras mērķis ir nodrošināt darbu ar jauniešiem uz ielas, dodoties tur, kur jaunieši ikdienā fiziski ir atrodamī un pavada laiku. Šī darba forma tiek izmantota kā neformālās un sociālās izglītības sniegšanas metode ielu jauniešiem, kā arī nepieciešamības gadījumā dod iespēju ielu jaunatnes darbiniekam palīdzēt risināt uz ielas identificētās jaunieša vajadzības vai problēmas².

Darbs ar jaunatni ārpus jauniešu centriem (“outreach street work”)- ir ielu jaunatnes darba forma, kurai ir raksturīgs tas, ka ielu jaunatnes darbinieks ielu vidē informē jauniešus par pasākumiem un iespējām, ko, piemēram, piedāvā jauniešu centri vai citas organizācijas. Ielu jaunatnes darbinieks sniedz atbalstu, iedrošinājumu un nepieciešamo palīdzību, lai jauniešis piedalītos kādā pasākumā vai projektā, tādā veidā iegūstot jaunas prasmes un pieredzi. Ielu jaunatnes darbinieks palīdz jauniešim atrast vajadzīgos pakalpojumus ārpus ielu vides³.

Ielu jaunatnes darbinieks – persona, kas veic darbu ar jauniešiem, dodoties, uzmeklējot un bez aicinājuma veidojot kontaktu ar jauniešiem tajās vietās, apvidos vai vidē, kur viņi pavada laiku (ielu kvartāli, tirdzniecības centri, pamestas ēkas, kafejnīcas, parki, spēļu automātu zāles u.c.).

Mobilais jaunatnes darbs apkaimēs – strukturēts, sistemātisks un regulārs jaunatnes darbs apkaimēs, piedāvājot jauniešiem iesaistīties konkrētās jēgpilnās aktivitātēs, kas balstītas uz neformālās izglītības pamatprincipiem: balstītas uz jauniešu un konkrētās apkaimes vajadzībām,

Sociālā darbinieka profesijas standarts. Pieejams: <https://visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/ps0079.pdf>

² Detached and Outreach Youth Work. Method and Resource Handbook for Youth Work Practitioners in Wales (2016). Available <http://www.cwvys.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/HB-Detached-and-Outreach-Youth-Work.pdf>

³ Detached and Outreach Youth Work. Method and Resource Handbook for Youth Work Practitioners in Wales (2016). Available <http://www.cwvys.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/HB-Detached-and-Outreach-Youth-Work.pdf>

veicina riska grupu jauniešu aktīvu iesaisti viņiem svarīgu jautājumu risināšanā, attīsta un pilnveido nozīmīgas dzīves un sociālās kompetences.

Mirkļaktivitātes – salīdzinoši spontānas darbības, kas ļauj veidot kontaktu ar ielu jauniešiem. Tās var būt plānotas akcijas sabiedrības uzmanības pievēršanai, kurās iesaistās paši jaunieši.

NORMATĪVĀ BĀZE

Nozīmīgākie darbu ar bērniem un jauniešiem reglamentējošie normatīvie dokumenti Galvenie ar jaunatnes darbu saistītie likumi un MK noteikumi	ANO Konvencija par bērnu tiesībām Bērnu tiesību aizsardzības likums Jaunatnes likums Jaunatnes politikas īstenošanas plāns 2016. – 2020.gadam Jaunatnes politikas valsts programma 2019.gadam Eiropas Savienības jaunatnes stratēģija "Ieguldīt jaunatnē, iesaistīt jauniešus" Jaunatnes politikas īstenošanas plāns 2016.-2020.gadam
Galvenie ar izglītības jomu saistītie likumi un MK noteikumi	LR Izglītības likums. Vispārējās izglītības likums. Profesionālās izglītības likums. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam
Likumi un MK noteikumi par sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem	Sociālo pakalpojumu un palīdzības likums MK noteikumi Nr. 138 Noteikumi par sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanu
Rīgas pašvaldības jaunatnes darba iekšējie normatīvie regulējumi	Rīgas pilsētas darba ar jaunatni plāns 2019.–2023.gadam

IELAS JAUNIEŠU PROFILS

Katrs cilvēks, katrs pusaudzis un jauniešs ir vērtība, neatkarīga no viņa šī brīža dzīvesveida. Statistika liecina, ka jauniešu skaits tāpat kā kopējais iedzīvotāju skaits Latvijā pakāpeniski samazinās. 2017.gadā jaunieši vecumā no 13 līdz 24 gadiem bija tikai 8% no kopējā iedzīvotāju skaita⁴. Informācija par sociālajiem riskiem pakļautajiem jauniešiem, tai skaitā, ielu jauniešiem ir tikai aptuvena, jo, pirmkārt, sociālo dienestu, policijas, bāriņtiesas un citu institūciju redzeslokā nonāk tikai daļa no jauniešiem (nereti, ja ģimene vēlas saņemt materiālu palīdzību vai psiholoģisku atbalstu). Otrkārt, nav pieejama informācija ar iedzīvotāju skaitu un faktiskajām dzīvesvietām pašvaldībās, bet, treškārt, finansēšanas principa “nauda seko skolēnam” dēļ, dažkārt tiek noklusēta informācija par ilgstošu nesekmību un kavējumiem.

Jauniešu problēmas ir multiplas, viens un tas pats jauniešs parasti atbilst vairākām apakšgrupām⁵. Jo ilgāk jauniešs atrodas ielas vidē, jo komplicētāka kļūst viņa situācija. Spēja tikt galā ar grūtībām var atšķirties arī dažādos vecumposmos. Dažiem smagākas ir pirmsskolas vecuma grūtības, citiem pusaudžu gadi, kad nepieciešama pavisam cita izdzīvošanas stratēģija. Vērtējot citu dzīves, nav iespējams izmantot universālus apgalvojumus, jo vienmēr ir jāņem vērā katra konkrētā cilvēka individuālais konteksts. Vecāku šķiršanās parasti tiek uztverta kā riska faktors, taču pietiekami bieži ir sastopami pretēji gadījumi, kad šķiršanās mazina trauksmi, konfliktus ģimenē un vardarbību pret bērniem⁶. Ielu jaunieši atspoguļo sekas virknei sociālo problēmu, kuras nav savlaicīgi atrisinātas ģimenē vai skolā.

Daži no statistikas datiem un pētījumu rezultātiem par aktuālajām problēmām:

- 32% vecāku bērnu audzināšanā izmanto fiziskus sodus, tikmēr vairākums sabiedrības (76%) neiejaucas un necenšas pieaugušos apturēt, jo nezina, kā iejaukties (42%) vai uzskata, ka tā ir privāta ģimenes problēma (34%)⁷;
- noziedzīgos nodarījumos kopā cietuši 532 bērni, no kuriem 304 mazgadīgas personas, 152 bērni cietuši no noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, 118 bērni cietuši no cietsirdības un vardarbības. 1085 administratīvo pārkāpuma protokoli sastādīti par fizisku vai emocionālu vardarbību pret bērnu. 164 administratīvo pārkāpumu protokoli sastādīti par bērnu atstāšanu bez uzraudzības vai par bērna uzraudzības pakalpojumu sniegšanas prasību neievērošanu. Bāriņtiesas tika informējušas pašvaldību sociālos dienestus vai citu atbildīgo institūciju par 1662 ģimenēm ar 2 970

⁴ Centrālās statistikas pārvalde. Pieejams <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/db>

⁵ Childs,K., Sullivan,C. (2013). Investigating the Underlying structure and stability of Problem behaviors across adolescence. Criminal Justice and Behavior, 40 (1)57-79.

⁶ Fergus,S., Zimmerman,M.A. (2005). Adolescent Resilience: A Framework for Understanding Healthy Development in the Face of Risk. Annu.Rev.Public Health,26:399-419

⁷ Pētījums “Bērnu fiziska sodīšana Latvijā” (2017). Pieejams <http://www.centrsdardedze.lv/data/materiali/petijuma-rezultati.pdf>

bērniem, kurās netika pietiekami nodrošināta bērna attīstība un audzināšana. No 1411 ģimenēm izņemti bērni⁸;

- 2017./2018.mācību gadā 16 080 bērni 7–18 gadu vecumā nebija reģistrēti obligātajā izglītības sistēmā. To skaidrojot, ir norādīts, ka par 550 bērniem pašvaldībām nav nekādas informācijas, 273 bērniem ir anulēta deklarētā dzīvesvieta, par 348 bērniem tiek noskaidrota situācija⁹;
- ar atbildi “reti vai nekad” 49% bērni (10-17 gadus veci) ir atbildējuši uz apgalvojumu “Man patīk iet uz skolu”, 21,3% uz apgalvojumu “Skolotāji uzklausu manu viedokli un izturas pret mani ar cieņu”, 34% uz apgalvojumu “Ja man ir problēmas skola, es zinu pie kā griezties pēc palīdzības un padoma”¹⁰
- visbiežāk jaunieši bērnībā ir piedzīvojuši emocionālu vardarbību (31,5%), fizisku nevērību (27%), emocionālu nevērību (23,8%), retāk fizisku (16,4%) un seksuālu (10,3%). Meitenes vardarbību piedzīvo biežāk ka zēni¹¹.

Pašreizējā bērnu tiesību aizsardzības politika nespēj atrisināt ielas jauniešu problēmu, garantēt viņiem vienlīdzīgas iespējas uz attīstību. Problēmas ignorēšana var atstāt neatgriezenisku ietekmi uz sabiedrības labklājību:

- 1) draudus sabiedrībai var radīt tādu negatīvu parādību kā kriminalitātes, atkarības no narkotikām un narkotiku tirdzniecība, prostitūcija, zagšanas, klaiņošanas, huligānisma pieaugums. Turklāt sekas saistītas ne tikai ar ielas vides nelabvēlīgo ietekmi uz jauniešu attīstību un spējām turpmāk sekmīgi funkcionēt sabiedrībā, bet arī sociālajā sfērā ieguldīto izmaksu palielināšanos un riska grupu atražošanu nākotnē;
- 2) jaunieši, pavadot lielāko daļu laika uz ielas, veido specifisku ielas subkultūru, kurā valda savi “ielas likumi”. Pieredze pasaulē rāda, ka jaunieši, kuri uzaug uz ielas, atražo disfunkcionālas ģimenes, tādā veidā padarot ielas jauniešu veidošanās procesu pastāvīgu un neatgriezenisku.

Plānojot darbu ar ielu jauniešiem, ir jāņem vērā, ka zem apzīmējuma “sociālā riska jaunieši” var atrast trīs pavisam atšķirīgas jauniešu grupas:

1.Riskiem pakļautie jaunieši (potenciāli ievainojami, ar īpašām vajadzībām, sociāli izolēti, cietuši vardarbībā, piedzīvojuši pamešanu novārtā, atrodas ārpusģimenes aprūpes sistēmā, vecākiem atkarības problēmas vai smagas saslimšanas).

⁸ LR Labklājības ministrijas Pārskats par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā 2017.gadā <http://www.lm.gov.lv/lv/publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-joma/gada-dati/0-par-2017-gadu>

⁹ Izglītības kvalitātes valsts dienesta informācijas apkopojums par obligātā izglītības vecuma bērniem, kuri 2017./2018.mācību gadā nav reģistrēti nevienas Latvijas Republikas izglītības iestādes sarakstā. https://ikvd.gov.lv/wp-content/uploads/2018/01/Zi%C5%86ojums_Par_skol%C4%81s_nere%C4%A3istr%C4%93tiem_oblig%C4%81t%C4%81_izgl%C4%ABt%C4%ABbas_vecuma_b%C4%93rniem.docx

¹⁰ Pētījums “Bērnu līdzdalības novērtējums” (2017). Pieejams <http://www.bernulabklajiba.lv/projekti/bernu-lidzdalibas-novertesanas-riks/>

¹¹ Sprinģe L. Vardarbības izraisītie veselības traucējumi bērniem un jauniešiem Latvijā. Promocijas darbs medicīnas doktora zinātniskā grāda iegūšanai. Specialitāte – sabiedrības veselība un epidemioloģija (2017). https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Lauma-Springe_kopsavilkums_LV.pdf;

2. Jaunieši ar riskantu uzvedību – pret sevi vērstu (izvēlas nedrošas seksuālās attiecības, prostitūcija, lieto atkarību veicinošas vielas, piedalās antisociālās aktivitātēs, suīcīda mēģinājumi).

3. Jaunieši, kas rada riskus apkārtējiem vienaudžiem un sabiedrībai (antisociāla uzvedība, kas demonstrē draudus apkārtējiem – seksuāla un fiziska agresija, huligānisms, zagšana, vandālisms, atkarību veicinošu vielu tirgošana)¹².

Ikdienas ielu jaunatnes darbā nereti var gadīties, ka vienā aktivitātē piedalās jaunieši no visām trim grupām, un tad jāņem vērā, ka būtiski atšķirsies šo jauniešu vajadzības, pieredze un izvēlētais izdzīvošanas stratēģijas.

Ir vērts atcerēties, ka pieaugušie ar ikdienas stresa situācijām tiek galā dažādos veidos – vingro, dodas pastaigās, izbraukumos, apmeklē speciālistus, tiekas ar draugiem, citi lieto medikamentus, smēķē, sāk strādāt arvien vairāk un vairāk, vakaros, lai atslābinātos, lieto alkoholu utt. Līdzīgi arī jaunieši meklē veidus kā mazināt stresa radīto diskomfortu. Atkarībā no temperamenta, pieredzes un ikdienā redzamā parauga arī jaunieši izvēlēsies kādu no pieminētajiem veidiem. Stresa situācijās rīcība ir impulsīva, reti kuram izdodas analītiski izvērtēt, kāda reakcija būtu piemērotākā. Reizēm riska jauniešiem trūkst informācija par efektīvām alternatīvām stresa radītā diskomforta mazināšanai¹³. Ielu jaunatnes darbinieks var būt paraugs, kurš praktiski ikdienā demonstrē sociāli pieņemamus veidus kā tikt galā ar stresa situācijām nekaitējot sev un citiem.

ielas jaunieša vispārējs raksturojums	Jaunieši izvēlas dzīvi uz ielas, jo tur viņiem bieži vien ir labvēlīgāka un pat drošāka vide nekā mājās vai arī ar tās palīdzību viņi iegūst papildu atbalstu ģimenei, kura nonākusi grūtībās un nespēj saviem spēkiem atrisināt problēmas un apmierināt savas vajadzības. <i>Ielas jaunieši</i> ir mobila grupa, kas dzīvo savu ielas dzīvi, laiku pa laikam mainot gan mājokli, gan dzīves veidu. Ielu jaunieši ir personas vecumā no 13 līdz 25 gadiem, kuriem iela ir galvenā socializācijas vieta un tā kļuvusi par viņu ierasto brīvā laika pavadīšanas vidi, bet mājās pārnāk tikai, lai pārnakšnotu, vai arī nakšņo uz ielas, pamestās ēkās, pie draugiem vai paziņām. Ielu jauniešu pazīmes Ielu jauniešus var raksturot pēc vairākām pazīmēm: 1) viņi pavada lielāko daļu sava laika ielas vidē; 2) visbiežāk viņiem ir vāja saikne ar ģimeni, kā arī nav ciešu attiecību ar pieaugušajiem cilvēkiem (tai skaitā skolu, pašvaldību); 3) viņi veido savas sociālās grupas, kas kalpo kā izdzīvošanas līdzeklis, kurā ir arī savi „vadošie” līderi;
--	--

¹² Coleman, J. Hagell, A. (2007). Adolescence, risk and resilience. Against the odds. John, Wiley & Sons, Ltd.

¹³ Ginsburg, K.R., Jablo, M.M. (2015). Building resilience in children and teens. Giving Kids roots and wings. American Academy of Pediatrics Department of Marketing and Publications.

4) viņi bieži neapmeklē skolu vai apmeklē to neregulāri, nav oficiāla darba.

Praktiskajā ielu darbā centra apkaimē tika novērots, ka ielu jauniešiem ir raksturīga mobilitāte - viņi regulāri maina savu lokācijas vietu. Jaunieši aktīvi pārvietojas pa dažādiem Rīgas mikrorajoniem. Rīgas centra apkaimē varēja satikt arī ielu jauniešus no citām pilsētām - Jūrmalas, Jelgavas, Ogres.

Lielākā daļa ielu jaunieši neapmeklē vai apmeklē skolu neregulāri, kā galvenos cēloņus nosaucot naudas trūkumu ģimenē, nepatiku mācīties, izslēgšanu no skolas slikto atzīmju dēļ.

Pārsvārā ielu jauniešiem patīk ielas dzīves veids, tā viņiem ir izveidojusies kā norma, un viņi īpaši nesūdzas par sabiedrības attieksmi pret viņiem.

Ielu jaunatnes darbinieki novēroja to, ka ielu jaunieši aktīvi izmanto sociālos portālus, piemēram, Instagram, Snapchat, B Konтакте. Darbiniekiem bija iespēja uz iela satiktajiem un iepazītajiem jauniešiem sekot līdz aktivitātēm sociālajos portālos, kā piemēram, Instagram. Jaunieši tur publicē bildes un liek video, kā pavada savu ikdienu, tajā skaitā arī informāciju par aktivitātēm ielu vidē. Tika novērots, ka jaunieši tur veido privātos profilus, kuriem "sekot" var tikai tuvi cilvēki. Sekošana līdz jauniešu aktivitātēm sociālajos portālos deva iespēju darbiniekam labāk iepazīt jauniešus, lai rastu veiksmīgāku pieeju abpusējai sadarbībai.

*Ielu vidē var novērot, ka jaunieši **apvienojas kopā grupās**. Ielu jauniešu grupas var vienot sekojošas iezīmes: etniskās un seksuālās minoritātes; jaunieši, kas iesaistīti narkotiku tirdzniecībā noteiktā rajonā; jaunieši, kas socializējas noteiktā rajonā; dažādas jauniešu subkultūras (emo, goti u.c.); jaunieši, kas ir imigranti vai bēgļi; jaunieši, kas kopā lieto narkotikas un citas vielas; jaunieši, kas kopā veic noziegumus.*

Ielu jaunieši grupā meklē piederības sajūtu. Ielu jauniešu grupās praktiski varēja novērot šādas piederības pazīmes:

- 1) kopīgs mērķis uz ko tiecas, vai cenšas sasniegt (piemēram, naudas iegūšana);*
- 2) iekšējās vērtības, rituāli, kultūra (piemēram, specifiska valoda un apzīmējumi);*
- 3) atpazīšanās zīmes vai simboli (piemēram, cepures ar simbolisku vai vienots apģērba stils);*

- 4) publiska lepošanās ar piederību grupai (piemēram: „mēs – Origo bērni”);
- 5) iekšējie uzvedības kodeksi, kuri no ārpuses ir grūti atpazīstami (piemēram, nepieņemt jaunieti no cita tirdzniecības centra grupējuma).

Ielu vide

Iela jaunietim kalpo kā socializēšanās vieta un iztikas avots. Tā dod iespēju nopelnīt, iegūt draugus, rast patvērumu no ģimenes, kurā jaunietis jūtas apdraudēts. Ielas videi kļūstot ārēji pievilcīgākai, tā kļūst par intensīvu, spēcīgu un pretrunīgu iedarbības vietu. Ielas vidē darbojas daudzi sociāli faktori, kas ir nelabvēlīgi jaunietim: atkarību izraisīto vielu lietošana, liela kriminālo autoritāšu ietekme, pieaug azarta spēļu un spēļu automātu loma.

Jaunieši izvēlas dzīvi uz ielas, jo tur viņiem bieži vien ir labvēlīgāka un pat drošāka vide nekā mājās vai arī ar tās palīdzību viņi iegūst papildu atbalstu ģimenei, kura nonākusi grūtībās un nespēj saviem spēkiem atrisināt problēmas un apmierināt savas vajadzības.

Jaunieši ielu vidē redz šādus ieguvumus:

- tā ir iespēja iegūt brīvību un neatkarību no vecākiem;
- iespēja iegūt daudz draugu;
- iespēja nopelnīt un iegādāties ilgi kārotas lietas;
- iespēja neapmeklēt skolu;
- iespēja interesanti pavadīt laiku.¹⁴

Praktiskā ielu darba laikā tika satikts jaunietis, kurš atklāti pastāstīja, kā pelna savu iztiku. Jaunietis Rīgas Centrāltirgus un Dzelzceļa stacijas apkaimē zog mantas (drēbes, telefonus, skūterus u.c.), tālāk tās nodod lombardā vai pārdod draugiem par zemāku cenu caur sociālo portālu “Instagram”.

Iemesli jaunieša nonākšanai ielu vidē

Eiropas Komisijas programmas „Jaunatne darbībā” iekļaušanas stratēģijā minēti vairāki iemesli, kuri var ietekmēt jaunieša kļūšanu par ielu jauniešu:

- Sociālie apstākļi: diskriminācija, ierobežotas sociālās prasmes, antisociāla uzvedība, esošie un bijušie likumpārkāpēji, jaunie vecāki u.c.

	• Ekonomiskie apstākļi: slikti dzīves apstākļi, zemi ienākumi, atkarība no sociālās palīdzības, ilglaicīgs bezdarbs, pajumtes trūkums, parādi u.c. • Invaliditāte: garīga, fiziska vai cita veida. • Izglītības problēmas: mācību grūtības, skolas neapmeklēšana, kvalifikācijas trūkums, kultūras un valodas atšķirības u.c. • Kultūras atšķirības: jaunie emigranti, bēgļi, nacionālās un etniskās minoritātes, valodas zināšanu trūkums, iekļaušanās grūtības u.c. • Veselības problēmas: hroniskas veselības problēmas, smagas saslimšanas, psihiatriskas saslimšanas, garīgās veselības problēmas u.c. • Ģeogrāfiskie apstākļi: attāli un nošķirti apgabali, pilsētu problemātiskie rajoni, grūti pieejamie reģioni u.c.¹⁵ <i>Centra apkaimē iezīmējās divas jauniešu grupas - jaunieši, kuri regulāri ir sastopami šajā vietā un sevi identificē ar to, un jaunieši, kuri parādās epizodiski. Visbiežāk viņi ierodas kopā ar draugiem, kad ir krīzes situācija mājās, lai "kārtotu" attiecības ar vienaudžiem vai arī iegādātos apreibinošas vielas. Ir svarīgi identificēt atšķirību, jo ielu jaunatnes darbinieka pieejas darbam ar šīm divām grupām nebūs vienādas. Prakse liecina, ka vieglāk uzrunājami un saskarsmei atvērtāki ir jaunieši, kas ilgstoši uzturas uz ielas, kamēr otrai grupai ir lielākas bailes par sekām iesaistoties sarunā ar pieaugušajiem.</i>
Ielas jauniešu lielākās/nozīmīgākās tipoloģiskās apakšgrupas	Baltoties uz teorētiskiem materiāliem un praktisko ielu darbu Rīgas centra apkaimē izdalīt vairākas ielu jauniešu apakšgrupas: • Ir uz ielas - jaunieši, kuri faktiski atrodas uz ielas, jo dažādu problēmu dēļ nav pieejama cita pajumte. • Atkarības - ielas vidē atkarību izraisošas vielas ir brīvāk pieejamas, kā arī atkarības pazīmes (melošana, zagšana, solījumu neturēšana) var būt iemesli, kāpēc jauniešiem nav atļauts atgriezties mājās. • Likumpārkāpumu pieredze, policijas redzeslokā - nereti tieši atrašanās uz ielas ir iemesls kāpēc jauniešiem ir nonācis policijas

Praktisks buklets jaunatnes darbiniekiem "Pasaule laukos". Pieejams <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1955/VillageInternationalLV.pdf>

redzeslokā, jo līdz 16 gadu vecumam bērns nakts laikā (22:00-06:00) publiskās vietās bez pieaugušā klātbūtnes nevar uzturēties. Protokoli par smēķēšanu un apreibinošu vielu lietošanu publiskās vietās ir ielu jauniešu ikdienu. Nopietnāki likumpārkāpumi ir iemesls, kāpēc iekļaušanās citās sociālās vidēs vai atgriešanās izglītības iestādē bez atbalsta kļūst gandrīz neiespējama. Lai pasargātu citus jauniešus no negatīvās ietekmes, pret ielu jauniešiem ar likumpārkāpumu pieredzi tiek demonstrēta noraidošā attieksme.

- **Uzmanības deficīta sindroms** - iela ir vide, kurā viegli kļūt pamanāmam, jo īpaši ar deviantas uzvedības izpausmēm. Arī negatīvā un nosodošā attieksme apmierina jaunieša vajadzību pēc uzmanības. Uz ielas ir salīdzinoši intensīvāka dinamika, jo īpaši Origo teritorijā, kur satiekas izteikti daudzveidīgas iedzīvotāju grupas, līdz ar to te atrodas jaunieši, kuriem citas vides šķiet garlaicīgas.
- **Garīgās veselības problēmas** - garīgā veselība ietver plašu problēmu spektru. Uz ielas var atrasties jaunieši, kuriem ir zemas kritiskās domāšanas spējas, kuri neizvērtē riskus un ir pakļauti citu jauniešu ietekmei. Tāpat ir jaunieši ar depresijas pazīmēm, kuri ar atrašanos uz ielas demonstrē dzīves jēgas trūkumu.
- **Nemācās, neiet uz skolu, legāli nestrādā (NEET)** - šī ir jauniešu grupa, kurai ir daudz brīva laika un trūkst motivācijas mēģināt citus brīva laika pavadīšanas veidus.
- **Jaunieši, kuri pakļauti vardarbībai (psiholoģiskai, fiziskai)** - jaunieši, kuras mājās piedzīvo dažāda veida vardarbību, un iela ir vieta, kur kopā ar vienaudžiem jūtas drošāk. Arī piedzīvotās vardarbības traumatiskās sekas veicina iekļaušanos ielu jauniešu subkultūrā.
- **Jaunieši ar antisociālu uzvedību** - šī grupa parasti tiek izstumta no citām iespējamajām socializēšanās vietām. Tiek izdarīts spiediens mainīt skolu, reizēm netiek ņemti klases ekskursijās, izslēgti no nometnēm, brīva laika pavadīšanas pulciņiem utt. Ielu vide paliek pēdējā, no kuras jaunieši dēļ antisociālas uzvedības netiek izstumti. Par cik jaunieši ar antisociālu uzvedību ir tie, kas pārkāpj likumus, normas, nebaidās no

sekām, ielu vidē šie jaunieši ienes vēl lielāku dinamiku un ātri var kļūt ar jauniešu līderiem.

- **Jaunieši pēc ieslodzījuma** - jaunieši pēc ieslodzījuma parasti sastopas ar grūtībām iekļauties sabiedrībā. Ielu vide ir pieņemama. Arī šiem jauniešiem ir viegli kļūt par autoritātēm un sava veida ekspertiem, jo ir bijuši ieslodzījumā, ar ko ik pa laikam tiek draudēts pārējiem ielu jauniešiem. Stāsti par dzīvi ieslodzījuma vietā ir saistoši, jo īpaši tāpēc, ka daļai ielu jauniešu vecāki atrodas ieslodzījuma vietā.
- **Jaunieši, kuri uzturas kopā ar antisociālas uzvedības pieaugušajiem.** Iemesli piesaistei antisociālas uzvedības pieaugušajiem var būt dažādi - gan pieeja alkoholam un narkotiskām vielām, gan atkarīgas attiecības, gan kopēji darījumi, kad jauniešis savā draugu lokā izplata narkotiskās vielas vai zagātās preces veikalos nodod pieaugušajam. Reizēm tā ir pusaudžu vēlme ātrāk kļūt pieaugušajiem bez kritiska izvērtējuma ar kādiem pieaugušajiem tiek kopīgi pavadīts laiks. Svarīga ir sajūta, ka pieaugušie viņus pieņem kā līdzvērtīgus. Pieaugušo uzturēšanās kopā ar jauniešiem ar garīgās attīstības traucējumiem rada lielas bažas, vai jaunieši, dēļ ierobežotām kognitīvām spējām netiek izmantoti.
- **Jaunieši, kas atrodas ārpusģimenes aprūpē** - neatkarīgi no pakalpojumu kvalitātes bērnu namos, vienmēr ir daļa jauniešu, kas bēg no bērnu namiem. To lielā mērā ietekmē iepriekšējā dzīves pieredze, jo nonāksana bērnu namā ir sekas ilgstošām sociālām problēmām (nereti ir bijušas atkārtotas vecāku tiesību pārtraukšanas, bērna ievietošana audžuģimenē, vai aizbildņa aprūpē, var būt neveiksmīgi adopcijas mēģinājumi u.t.t.). Piederības un piesaistes sajūta ir traumēta.

Iepazīstot ielu jauniešus, skaidri iezīmējās, ka viens un tas pats jauniešis parasti ir iekļaujams vairākās apakšgrupās. Ielu jaunatnes darbinieki sastapa konkrētu jauniešu, kurš regulāri pavada laiku kopā ar citiem jauniešiem Origo apkaimē un iekļaujas vairākās iepriekš minētajās apakšgrupās. Jauniešis ir 14 gadus jauns, dzīvo centra apkaimē, mācās vakarskolā. Jaunieša tēvs ir miris, bet mātei ir pārtrauktas vecāku tiesības, tāpēc jauniešis ir nonācis ārpusģimenes aprūpē, un vecmāte ir kļuvusi par viņa aizbildni. Jauniešis bieži bēg no

	<i>mājām un ir situācijas, kad vairākas nedēļas tur neatgriežas, tad nakšņo uz ielas, pie draugiem vai paziņām. Darbinieki novēroja, ka jauniešiem nav piesaiste ģimenei, līdz ar to, lai apmierinātu šo vajadzību, jaunieši meklē piederību ielu jauniešu grupām. Jauniešis atzina, ka regulāri lieto atkarību izraisošas vielas - cigaretes, zāļi, LSD, alkoholu. Viņam ir labi zināmi kontakti, kur dabūt nepieciešamās vielas un piekļuve tām viņam problēmas nesagādā. Jauniešiem pastāv risks pašam nokļūt vielu izplatīšanas tīklā, jo to redz kā naudas iegūšanas iespēju. Jauniešis ir nonācis policijas redzeslokā par atrašanos uz ielas pēc plkst. 22.00, kā arī par atkarību izraisošo vielu lietošanu, kā rezultātā viņam bija nozīmēta narkologa konsultācija. Vēlāk arī atklājās, ka jauniešiem ir noteikta invaliditāte un pastāv nopietnas veselības problēmas- HIV. Jauniešiem ielu vide un vielu lietošana ir iespēja, kā izdzīvot un “aizbēgt” no dzīves problēmām.</i>
--	---

IELU JAUNATNES DARBINIEKS

ielu jaunatnes darbinieka vispārējs raksturojums	ielu jaunatnes darbinieka darba mērķis ir palīdzēt ielu jauniešiem, apzināt ielu jauniešu pulcēšanās vietas, nodibināt kontaktus, sniegt psiholoģisko atbalstu, motivēt viņus iesaistīties sabiedriskajā dzīvē, sniegt nepieciešamo informāciju par iespējām un sociālo palīdzību. Ielu jaunatnes darbs ir saistīts ar komplicētām situācijām, akūtām krīzes situācijām, kas prasa nestandarta risinājumus un augstiem izdegšanas riskiem, kas no darbinieka prasa ļoti plašu zināšanu un prasmju daudzveidību, kā arī noteiktas personības kvalitātes un psiholoģisko noturību. Metodoloģisko vadlīniju ietvaros tiks aprakstītas tikai bāzes kompetences, kas nepieciešamas, lai veiktu ielu jaunatnes darbu. Ielu jaunatnes darbinieka kvalifikācija: 1) pabeigta pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība sociālajā darbā (pedagoģija, psiholoģija u.c.); 2) apgūts speciālo zināšanu kurss bērnu tiesību aizsardzības jomā; 3) tālākizglītība specializācijā “<i>ielu jaunatnes darbs</i>” (piemēram, semināri, kursi, kas saistīti ar tēmām: <i>sociālais darbs ar jauniešiem</i>, darbs ar riska grupas jauniešiem u.c.); 4) pieredze darbā ar dažādu mērķa grupu jauniešiem. <i>Praktiskajā ielu jaunatnes darbā tika iesaistīti darbinieki, vērtējot pēc tādiem kritērijiem kā motivācija, attieksme pret mērķa grupu un veicamajiem uzdevumiem, spēja reflektēt par ielu darba procesu, pieredze darbā ar jauniešiem. Izglītība darbiniekiem bija atšķirīga-nepabeigta augstākā un izglītība sociālajā darbā, taču iesaistīto darbinieku skaits pagaidām nav pietiekošs, lai varētu analizēt un vispārīgi secināt vai un kā tas ietekmē veiktā darba kvalitāti.</i> Ielu jaunatnes darbinieka zināšanas un prasmes Ielu jaunatnes darbiniekam nepieciešamās specifiskās pamata zināšanas: • Vecumposmu un psihiskās, fiziskās, seksuālās un garīgās attīstības teorijas, īpašu uzmanību pievēršot pusaudžu un jauniešu vecumposmam. <i>Lai labāk izprastu mērķa grupu, pieņemt, atrast kontaktu. Bez teorētiskām zināšanām pieņēmumi par jauniešu vajadzībām balstās uz subjektīvu interpretāciju. Zināšanas ļauj adekvātāk reaģēt uz jauniešu uzvedības izpausmēm. Zināšanas negarantē, ka ar visiem jauniešiem izdosies nodibināt kontaktu, taču ir vieglāk sablabāt pieņemšanu un cenošanu attieksmi. Piemēram, pusaudža vecumposmā ir dabiski protestēt, izaicināt, provocēt utt. Zināšanas ļauj justies sagatavotākam un pārliecinātākam par savu darbu.</i> • Agrīno traumu un vardarbības ietekme uz personības attīstību, ietekmes izpausmēm pusaudžu/jauniešu vecumposmā.
---	---

	<i>Ir jābūt uzticībai attiecībās, lai iegūtu informāciju par vardarbības pieredzi, taču var būt ārēji simptomi, kas par to liecina. Šādos gadījumos darbiniekam ir jābūt īpaši uzmanīgam, lai nepasliktinātu jaunieša psihoemocionālo stāvokli, uzdodot jautājumus, uz kuriem jaunielis nav gatavs atbildēt. Darbiniekam ir vēlams zināt par traumatiskas pieredzes risināšanas iespējām. Darbiniekam nepieciešams respektēt robežu, līdz kurai jaunielis ir gatavs dalīties ar savu pieredzi.</i> • Atkarību būtība, pazīmes un pakalpojumi, kurus iespējams piedāvāt jaunielim. <i>Atkarību veicinošo vielu ietekmē jaunieša uzvedība, reakcijas ir izmainītas un jaunielis parasti nekontrolē savu uzvedību.</i> • Atkarību problēmu ietekme uz attiecībām ar ģimeni un vienaudžiem. <i>Atkarības pazīmes...zagšana, melošana, noliegums – konflikti ar ģimeni, draugiem, skolotājiem. Darbinieks var palīdzēt saprast kāpēc notiek tā, palīdzēt saskatīt kopsakarības.</i> • Garīgās un psihiskās veselības traucējumu būtība, pazīmes, saskarsmes īpatnības un pakalpojumi. <i>Zināšanas par garīgās un psihiskās veselības traucējumiem ļauj veiksmīgāk veidot kontaktu, mazina bailes no komunikācijas ar šiem jauniešiem. Ir vieglāk pielāgoties viņu uztveres un izpratnes līmenim, izprast viņu vajadzības. Adekvātas gaidas un atbilstoši atbalsta pakalpojumi.</i> • Pieejas darbā ar jauniešiem – uz jaunieli centrēta, attiecībās balstīta pieeja. <i>Katram jaunielim var būt piemērotāka cita pieeja. Piemēram, jauniešiem ar uzvedības traucējumiem piemērotāka būs kognitīvi biheiviorāla pieeja, kas dod iespēju koriģēt uzvedību. Zināšanas paplašina sociālā darbinieka resursus, palīdz izprast ielu jaunatnes darba procesus, dinamiku.</i> • Sociālā darba, psiholoģijas un pedagogijas teorijas darbā ar jauniešiem, to elastīga pielietošana atbilstoši situācijai. <i>Šīs zināšanas dod iespēju darbiniekam labāk izprast ielu jaunieli un veidus, kā ar viņu stādat efektīvāk. Ja ir kompetence par dažādām pieejām, var atrast vispiemērotāko darba formu ar konkrēto jaunieli, piemēram, spēka perspektīva, spēcīnāšanas pieeja.</i> • Starpinstitucionālā sadarbība, jauniešu interešu pārstāvniecība. <i>Piemēram, ja jaunielim mājās ir veselību un dzīvību apdraudoši apstākļi, tad darbinieks var iedrošināt griezties bāriņtiesā lai mainītu esošo situāciju. Ielu jauniešiem nereti ir administratīvie sodi un lēmums, ka jāapmeklē noteikti speciālistu, kas bieži netiek darīts un jaunielis var tikt atkārtoti sodīts par speciālistu</i>
--	---

	<i>neapmeklēšanu. Ielu jaunatnes darbinieks šādos gadījumos var uzņemties mediatora lomu starp jauniem un institūcijām. Interesu pārstāvēniecība var tikt īstenota arī konfliktos ar ģimeni, skaidrojot jaunieša redzējumu par situāciju. Rīgas centra apkaimē ir sastopami bērni no bērnu namiem, kas liecina, ka būtu jāattīsta sadarbība ar bērnu nama darbiniekiem.</i> • Bērnu tiesību aizsardzības likumdošana un tā piemērošana ielu jaunatnes darbā; <i>Ļauj izvairīties no bērnu tiesību pārkāpumiem, būt informētam par savu atbildību.</i> • Pašvaldības policijas, Valsts policijas, Bāriņtiesas, Sociālā dienesta, skolas un citu institūciju kompetence, lomu dalījums un sadarbība bērnu tiesību aizsardzības sistēmā ielu jauniešu kontekstā; <i>Šīs zināšanas dod skaidrību ar kuriem jautājumiem, kurā institūcija griezties, kādi pakļpojumi pašvaldībā ir pieejami. Jaunietim netiek doti neprecīzi ieteikumi. Ja ielu jaunatnes darbiniekam novērojumu rezultātā rodas priekšlikumi jauniešu situācijas uzlabošanai, tad darbinieks zina, kurgriezties ar priekšlikumiem. Praksē tika novērots, ka jauniešu vidē pastāv noraidošā attieksme pret institūcijām. Darbiniekam jābūt zināšanām par institūciju kompetenci, lai palīdzētu mazināt jauniešu vidē radušos negatīvos stereotipus un pieredzi, kā arī rastu izskaidrojumus konkrētu institūciju darbinieku rīcībai.</i> <i>Piemēram, jaunatnes darbinieks satika jauniem, kuram bija negatīva pieredze saistībā ar Bāriņtiesu. Sakarā ar uzvedības problēmām skolā, klaiņošanu, saņemtiem vairākiem pašvaldības policijas protokoliem, jauniem bija jādodas uz konsultāciju Bāriņtiesā. Tur jauniem saskārās ar to, ka viņš tika biedēts ar nonākšanu bērnnamā. Darbinieks šajā situācijā varēja informēt jauniem par institūciju darbinieku pienākumiem un tiesībām sociālajā sistēmā (piemēram, ja jauniem skolā ienes ieroci, skolai ir jāziņo policijai un par ko tiek informēta arī Bāriņtiesa).</i> Ielu jaunatnes darbiniekam nepieciešamās specifiskās pamata prasmes: • pielietot zināšanas praksē; • identificēt mērķa grupu – prasme atšķirt ielu jauniem no citām jauniešu grupām; • veidot labvēlīgas attiecības ar jauniem un viņam nozīmīgām personām; • identificēt ielu jaunieša krīžu situācijas pazīmes, noteikt krīžu situācijas pakāpes un atbilstoši rīkoties; • veikt regulāru situācijas izvērtēšanu konkrētajā apkaimē;
--	---

- veikt padziļinātu situācijas izvērtēšanu attiecībā uz konkrētiem jauniešiem, uzsākot individuālo darbu, izmantojot atbilstošas metodes;
- turpmākā sadarbības procesā spēt identificēt jauniešu akūtās vajadzības un sniegt atbilstošu praktisku palīdzību;
- ja iespējams (jaunietis piekrīt un atbalsts ir pieejams), piesaistīt nepieciešamos profesionāļus un pakalpojumus;
- veikt ielu jaunatnes darba rezultātu kopsavilkumu, raksturojot aktuālās jauniešu sociālās problēmas, novērotās pārmaiņas un sniedzot rekomendācijas citām institūcijām;
- noteikt jaunieša motivācijas stadiju un tai atbilstoši plānot turpmākās darbības;
- vienoties ar jauniešu (kad jauniešs ir gatavs pārmaiņām) par nepieciešamajiem pasākumiem situācijas uzlabošanā, problēmu mazināšanā, normalizēšanā vai pārtraukšanā;
- piesaistīt atbilstošus atbalsta pakalpojumus - jauniešu nevalstiskās organizācijas, dienas centri, brīvā laika pavadīšanas iespējas utt;
- sadarboties ar dažādu institūciju un profesiju pārstāvjiem.

Ielu jaunatnes darbinieka personība kā resurss

Darbinieka personībai ir izšķiroša nozīme ielu jaunatnes darbā. Starptautiskā prakse liecina, ka nepastāv viens ideālais ielu jaunatnes darbinieka tēls un kāda no darbinieka īpašībām var būt būtisks resurss darbā ar jauniešiem. Darbinieku dažādība palīdz mērķa grupai pieņemt pašu jauniešu dažādību.

Visbiežāk kā vēlamās darbinieka personiskās īpašības ielu darba veikšanai tiek norādītas:

- dažādības pieņemšana,
- empātija,
- pašcieņa, pārliecinātība par savām spējām,
- atvērtība jaunām zināšanām, pieredzei,
- radošums, spēja improvizēt,
- atbildības sajūta,
- pašdisciplīna, pacietība,
- mērķtiecība,
- izturība stresa situācijās,
- godīgums.

Veicot praktiski ielu jaunatnes darbu, darbinieks piedzīvoja to, ka viņa personība var būt efektīvs resurss darbā ar ielu jauniešiem. Darbiniekam bija nepieciešams daudz labāk iepazīt sevi un savas personības labās un sliktās iezīmes. Tad, kad darbinieks apzinājās savas personības stiprās iezīmes, viņš spēja ielu darbu veikt daudz pārliecinošāk, saprotot to, kas ir tas, ko viņš ielu jauniešiem var dot. Piemēram, ielu darbinieks nebija

ieguvis augstāko izglītību, bet viņa iepriekšējā pieredze bija cieši saistīta ar ielu vidi, jauniešu problēmām un sevis meklēšanu, kas arī veidoja viņa pašreizējo personību. Ielu jaunatnes darbinieka personība spēja uzrunāt jauniešus- viņa harizma, atvērtība, izturība, tiešums, humora izjūta.

Minimālās resursu prasības, lai veiktu ielu jaunatnes darbu:

- Ielu jaunatnes darbinieku skaita nodrošinājums atbilstoši jauniešu skaitam, teritoriālajam pārklājumam.
- Supervīzijas (vai citi atbalsta mehānismi), kas nodrošina profesionālo robežu apzināšanos, rīcības alternatīvu atrašanu konkrētās ielu jaunatnes darba situācijās, attiecību veidošanu ar kolēģiem un jauniešiem, sadarbība komandā, un ielu jaunatnes darba stratēģijas izstrādi, stresa faktoru un izdegšanas riska mazināšanu.

Par supervīzijas nozīmi darbinieka profesionālajā jomā ir teikts: „Personu, kas sevi pazīst un nebaidās no tā, ko par sevi zina, nebiedēs, ja cilvēks, kuram viņš cenšas palīdzēt, pret viņu izrādīs dusmas, atkarību u.c. Viņam nebūs nekas nedz jāpierāda, nedz jāaizsargā. Klienta problēmas viņu nepārsteigs nesagatavotu un neizraisīs nevēlamas reakcijas paša problēmu dēļ. (N.E.Šermena, M.J.Haita, 2002).

- Skaidri definēti uzdevumi. Prognozējamība attiecībā uz veicamajiem uzdevumiem, to apjomu un sagaidāmajiem rezultātiem, ņemot vērā mērķa grupas un ielu vides specifiku.

Finansējums mērķa grupas jauniešiem piemērotu aktivitāšu īstenošanai

– gan mirkļaktivitātēm, gan lai segtu izmaksas, dodoties uz brīvā laika pavadīšanas vietām.

Īstenojot projektu, apstiprinājās pieņēmums, ka jaunieši nav informēti par brīvā laika pavadīšanas iespējām Rīgas pilsētā. Darbinieks kopā ar jauniešiem devās uz vietām, kurās ir jauniešiem pieņemamas izmaksas, taču līdz šim informācijas trūkuma dēļ nebija tur devušies, piemēram, bouldings. Ja ielu jaunatnes darbinieka rīcībā nav neformālas telpas, individuālā konsultēšana tiek veikta kafējnīcās. Arī jaunieša izdevumus kafējnīcā sedz darbinieks.

Minimālās izmaksas mirkļaktivitātēm ir 100 eiro vienam darbiniekam mēnesī.

Slodzes aprēķins – ārvalstu praksē optimālā ielu jaunatnes darbinieka slodze ir 25 līdz 30 stundas nedēļā vienam darbiniekam. Jāņem vērā, ka darba intensitāte šajās stundās var atšķirties atkarībā no darba posma. Salīdzinoši mazāk intensīvs ir kontaktu veidošanas posms, taču sniedzot individuālo atbalstu, risinot konfliktsitācijas, vadot grupu aktivitātes psihoemocionālā slodze ir ievērojami augstāka. Slodzes aprēķinā ir jāņem vērā, ka darbs tiek veikts paaugstināta riska apstākļos. *(Atalgojums, ja*

25/30 stundas nedēļā – 10.00 eiro stundā. P.S. vēlamā samaksa noteikta uzrunājot potenciālos darbiniekus, pirms projekta uzsākšanas)

Telpas – lai arī jaunietis sākotnēji tiek uzrunāts uz ielas, turpmāk sniedzot psihoemocionālo atbalstu, ir nepieciešama vieta. Ņemot vērā mērķa grupas specifiku, tas nevar būt ofiss kāda no institūcijām, no kuram ielu jaunieši parasti izvairās. Arī teritoriāli tam ir jāatrodas apkaimē, kurā strādā ielu jaunatnes darbinieks (piemēram, Briseles ielu darbinieku ofiss ir arābu tirgū, kurā tiek sniegtas konsultācijas, organizētas grupu aktivitātes, kā arī jaunieši to var izmantot savu iniciatīvu īstenošanai).

Ielu jaunatnes darbinieka darba vide

Faktori, kas raksturo ielu jaunatnes darbinieka darba vidi:

- darba norises vietas var mainīties, jo tās atkarīgas no jauniešu pulcēšanās tendencēm- jaunieši regulāri ir kustībā un pārvietojas (bieži maina savu atrašanās vietu), līdz ar to darba vide ir mobila;
- darba vieta var tikt izveidota statiska (piemēram, populārākajā jauniešu pulcēšanās vietā tiek novietots treileris, kas ir izveidots kā ielu jaunatnes darbinieku ofiss vai arī tajā vietā tiek izveidots jauniešu centrs);
- darba vide saistīta ar augtiem riskiem, kas var apdraudēt jaunieša drošību;
- darba vide var mainīties atkarībā no sezonas – vasara vai ziema;
- darba vidi ietekmē aktualitātes jauniešu subkultūrās (jaunu narkotisko vielu izplatīšanās, virtuālās pasaules ietekme, autoritāšu maiņa – uzvedība, kuru atdarina).

Ielu jaunatnes darbiniekam jābūt gatavam, ka darba vidē ir iespējami dažādi psiholoģiskie izaicinājumi, kas var prasīt atbilstošu darbinieka kompetenci. Piemēram, tādi psiholoģiskie izaicinājumi kā:

- liela garīga piepūle un sarežģītas informācijas apstrāde;
- sarežģītas un kompleksas ielu jauniešu problēmas, kuras prasa efektīvu risināšanu un sociālo vajadzību apmierināšanu (sadarbību ar citām iesaistītajām pusēm);
- jābūt apveltītam ar psihisko noturību, savaldību un ātru reakciju krīzes situācijās;
- iespējama darbinieka “izdegšanas” sindroma rašanās, efektīvu darbaspēju zudums. Iespēju robežās jānodrošina supervīziju katram darbiniekam .

Praktiskajā ielu jaunatnes darbā darbinieki piedzīvoja, ka darba vide ir elastīga un atvērta. Elastīga tādā ziņā, ka darba realizācijas laiku un vietu ietekmē ielu jauniešu pulcēšanās tendences, līdz ar to darba vide ir mainīga. Darba vide ir atvērta darbinieku iniciatīvām, brīvai lēmumu pieņemšanai, ideju realizēšanai. Kā arī darba vide ir saistīta ar lielu

	<i>atbildību un spēju kontrolēt darba gaitā radušās situācijas. Ielu jaunatnes darbinieki piedzīvoja darba vides izmaiņas, kas bija atkarīgas no sezonas. Ziemas un agra pavasara sezonā jaunieši daudz vairāk pulcējās iekštelpās, bet sākoties siltajam laikam, jaunieši izklīda un mainīja pulcēšanās vietas.</i>
ielu jaunatnes darbinieka lomas, funkcijas un uzdevumi	Darbinieka galvenais uzdevums ir uzmeklēt un bez aicinājuma veidot kontaktu ar jauniešiem ielu vidē, kuriem ir vajadzīga palīdzība un atbalsts, bet kuri paši, savas iniciatīvas vadīti nevēršas pēc palīdzības. Tāpēc, lai izveidotu kontaktu ar šādiem jauniešiem, ir nepieciešams viņus uzmeklēt tajā vidē, kur viņi apgrozās. Ielu jaunatnes darbs notiek vietās, apvidos vai vidēs, kur var sagaidīt, ka uzturēsies konkrētā mērķa grupa. Tie var būt noteikti ielu kvartāli, tirdzniecības centri, kafejnīcas, noteiktas sabiedriskās tualetes, parki, spēļu automātu zāles, vietējās atpūtas vietas.¹⁶ Ielu jaunatnes darbinieka uzdevumi Ielu darbinieka uzdevumi dažādās situācijās un posmos var būt atšķirīgi: ✓ Atbildēt uz jautājumiem un piedāvāt informāciju Darbiniekam ir jābūt ziņošam par jaunietim aktuālajiem jautājumiem vai ir jāspēj ātri nepieciešamo informāciju atrast. Jautājumi var būt saistīti gan ar veselības problēmām, fizisku, seksuālu vai emocionālu vardarbību, bezpajumtniecību utt. ✓ Sniegt individuālu psihoemocionālu atbalstu Pieredze liecina, ka ielu jauniešiem krīzes situācijā ir lielāka gatavība pieņemt darbinieka atbalstu, atklāt aktuālo problemātiku, mainīt esošo situāciju. ✓ Palīdzēt nokārtot problēmas un risināt noteiktas situācijas Nereti iemesls tam, kāpēc jaunietis atrodas uz ielas ir konflikti ģimenē un konfliktu risināšanas prasmju trūkums gan vecākiem, gan jaunietim. Šādās situācijās darbinieks var piedāvāt variantus kā mazināt konfliktu. Ja situācija mājās ir jaunietim nelabvēlīga, situācija ir risināma piesaistot citas institūcijas (ar jaunieša akceptu). ✓ Sniegt akūtu "pirmo palīdzību" Ņemot vērā, ka ielu jauniešiem ir raksturīga apreibinošo vielu lietošana un to pārdozēšana, ielu jaunatnes darbiniekam ir jābūt pamatzināšanām par pirmās palīdzības sniegšanu tiešā nozīmē. Ar "pirmo palīdzību" var tikt saprasts arī atbalsts krīzes situācijā, kad ir notikusi pēkšņa, negaidīta nelaime. Jāņem vērā, ka situācijas akūtumu nosaka jaunieša subjektīvā izjūta, nevis darbinieka neitrāli objektīvais vērtējums. ✓ Motivēt bērnu/jaunieti izmantot citus pieejamos atbalsta pakalpojumus Par cik darbinieks lielā mērā veic "tilta" funkciju, tad viens no uzdevumiem ir motivēt jaunieti izmantot citus tuvākajā apkaimē

¹⁶ Rokasgrāmata „Metodes darbā ar sociāli rehabilitējamu bērnu un jauniešu ģimenēm; Sociāli apdraudētu bērnu un jauniešu motivācijas metodes”.

	pieejamos atbalsta pakalpojumus, kurus piedāvā valsts, pašvaldības iestādes, nevalstiskās organizācijas vai interešu grupas. ✓ Praktisks atbalsts sadzīvisku jautājumu risināšanā Nereti ielu jauniešiem ir nepieciešama zināmās personas (ielu jaunatnes darbinieka) klātbūtne, dodoties uz kādu no institūcijām, uzsākot apmeklēt jauniešu centrus, iesaistoties kādā projektā utt. Šādos gadījumos darbinieks pavada jauniešus, paralēli veicinot patstāvību, iedrošinot. ✓ Organizēt grupu darbu, mirklaktivitātes un citas aktivitātes ielu vidē Ielu darbinieki piedāvā jauniešiem dažādas iespējas ielu vidē, kā piemēram, brīvā laika pavadīšanas iespējas, jaunu prasmju apgūšanas iespējas, interešu grupas. Ielu jaunatnes darbinieka specifiskie uzdevumi: ✓ Rast kontaktu ar dažādas tautības, reliģijas, ādas krāsas, seksuālās piederības jauniešiem, kas atrodas uz ielas, neietekmējoties no sabiedrības stereotipiem. Kontakts var būt jāveido arī jauniešiem, kuriem ir garīgās attīstības traucējumi, dažāda veida atkarības. ✓ Pietuvināt atbalstu jauniešiem uz ielas, viņiem ierastajā vidē, laikā un formā (<i>piemēram, konsultēšana kafējnīcās, autobusa pieturā, dzelzceļa stacijas laukumā</i>). ✓ Mazināt ielas vides nelabvēlīgo ietekmi un veicināt jaunieša pozitīvu integrēšanos sabiedrībā, atrast alternatīvas brīvā laika pavadīšanai uz ielas. <i>Lai šo uzdevumu īstenotu, tuvākajā apkaimē ir jābūt pieejamām jauniešu interesēm atbilstošām iespējām brīvā laika pavadīšanai vai infrastruktūrai, kas ļauj jauniešiem pašiem organizēt brīvā laika pavadīšanas aktivitātes.</i> ✓ Diagnosticēt jaunieša, kurš dzīvo uz ielas un kura galvenā socializēšanās vide ir iela, vajadzības un sociālo problēmu loku, iemeslus un cēloņus viņa dzīvei uz ielas un kopā plānot risināšanas gaitu. ✓ Integrēties jauniešu grupās, kuri dzīvo uz ielas, iemācīt tiem izmantot ielas vidi pozitīvā veidā un palīdzēt to veidot par vairāk uz izaugsmi orientētu vidi. <i>Būtiski ir integrēties jauniešu grupās, lai iepazītu jauniešus, iegūtu uzticību un veidotu attiecības. Tas var palīdzēt „ienest” ielu vidē jaunas lietas, piemēram, jēgpilnas aktivitātes. Integrējoties ielu vidē, darbiniekam ir svarīgi neaizmirst par savu profesionālo identitāti un robežām, kuras nevajadzētu pārkāpt, piemēram, kopā doties uz jauniešu ballīti un tur atpūsties.</i> ✓ Sekmēt ielu jauniešu sociālo problēmu risināšanu un apmierināt viņu sociālās vajadzības. <i>Tas nozīmē rekomendāciju un priekšlikumu sagatavošanu sociālajiem pakalpojumiem, atbalsta programmām un projektiem.</i>
--	---

	✓ Izmantot jaunas, radošas pieejas darbam ar ielu jauniešiem. <i>Radoša pieeja ļauj atrast konkrētam jauniešim vai jauniešu grupai piemērotāku sadarbības formu. Darbinieks var realizēt sevi kā personību un savas stiprākās puses, savu resursus- ko viņš var un vēlas dot ielu jauniešiem.</i> ✓ Konsultēt ielu jauniešus par viņu tiesībām, palīdzības saņemšanas iespējām un citiem jautājumiem. <i>Piemēram, ja ir konstatēts, ka jauniešs ikdienā cieš no vardarbības ģimenē, tad var sniegt informāciju, kā rīkoties šajā situācijā un kur meklēt palīdzību.</i> ✓ Analizēt ielu jauniešu sociālo vidi, novērtēt tās fiziskos, psiholoģiskos un sociālos riskus un to ietekmi uz jauniešiem. <i>Tā kā ielu vide ir pakļauta dinamiskām pārmaiņām, svarīgi ir identificēt jaunākās tendences.</i> ✓ Pielietot ielu jaunatnes darbinieka personības kvalitātes (humānisms, komunikācijas un sadarbības spējas, iniciatīvas izrādīšana, enerģiskums, stabilitāte, sociālā un emocionālā inteliģence). ✓ Iedrošināt ielu jauniešus būt aktīvam, līdzdarboties problēmsituācijas risināšanā, ļaut viņiem pašiem attīstīt savas spējas atrisināt situāciju un sniegt iespēju kontrolēt tās aktivitātes, kuras tiek organizētas kā atbilde uz viņu vajadzībām. ✓ Identificēt, piesaistīt un attīstīt ielu jauniešu resursus (jaunieša spējas, talanti, pieredze, zināšanas, atbalsta tīkls u.c.). ✓ Identificēt un piesaistīt sociālo pakalpojumu sistēmas tīklu. ✓ Aktivizēt un regulēt sociālo institūciju darbību. <i>Piemēram, informējot par ielu jauniešu vajadzībām, problēmām, iespējamajiem risinājumiem.</i> ✓ Palīdzēt ielu jauniešiem apgūt jaunas sociālās normas un lomas sociālo attiecību sistēmā, palīdzēt mācīties veidot konstruktīvas attiecības ar pieaugušajiem. Iedrošināt iepazīt citas sociālās vides. ✓ Informēt par pilnvērtīga brīvā laika pavadīšanas iespējām.¹⁷ Ielu jaunatnes darbinieka lomas Veicot praktisko ielu darbu, darbinieks var ieņemt atšķirīgas lomas, kas ir atkarīgas no veicamā darba uzdevuma. Darbinieka lomas var būt: • piedāvātājs - piedāvā jauniešiem iesaistīties kopienas dzīvē, piemēram, izvērtējot jaunieša vēlmes vai vajadzības, izvirza piedāvājumus attiecībā uz darbībām vai iespējām apkārtnē (uzmeklējot vietējos pasākumus, vietas kur pavadīt laiku), lai
--	--

	piedāvātā un izdarītā izvēle spētu produktīvāk sekmēt kontakta veidošanās, kas palīdz iegūt cieņu turpmāko sarunu kvalitātes uzlabošanai; • konsultētājs - sniedz atbildes uz jauniešu jautājumiem, informē par pieejamajiem pakalpojumiem un palīdzības veidiem, izglītības iespējām; • aktieris - iejūtas kādā tēlā, piemēram, veicot mirkļaktivitātes ielu vidē (<i>tā varētu būt zibakcija ielu vidē, sakarā ar skolas noslēgumu un vasaras sākumu</i>), caur ironiju pievērst jaunieša uzmanību uz situāciju galējībām, kas liktu jauniešiem (atkarībā no situācijas) vienkārši pasmieties (uzlabojot kontaktu caur humoru) vai apzināties, cik situācija ir ekstrēma vai muļķīga (piemēram, strīdu risināšanas gadījumos); • koučs - palīdz jauniešiem saprast viņa mērķus, ko viņš savā dzīvē vēlas, veicina jauniešu izaugsmi (<i>piemēram, uzdodot jauniešiem jautājumus</i>), ja jauniešs mēģina sasniegt kaut ko konkrētu, tad izmantojot koučingu, ir iespējams viņu vadīt uz šī mērķa sasniegšanu. Šī loma labākajā gadījumā tiek pielietota, kad kontakts ir izveidots, un jauniešs uzskata darbinieku par uzticības personu, jo darbinieka uzticības personas statuss atļaus jauniešiem nepadoties pie pirmajām grūtībām; • inicators - ar savu iniciatīvu īsteno jaunas aktivitātes ielu vidē vai kopā ar ielu jauniešiem, iemāca jauniešiem ņemt iniciatīvu, dabūt, kas nepieciešams aktivitātei, uzņemties problēmsituācijās atbildību par notiekošo, respektīvi, rādīt ne tikai pozitīvu, bet arī produktīvu piemēru, kas spētu iedvesmot jauniešus, uz līdzīgas attieksmes izveidošanu; • mentors - sniedz atbalstu un palīdzību, lai mazinātu jaunieša sociālo atstumtību, <i>piemēram, iedrošina līdzdalībai aktivitātēs, palīdz jauniešiem sakontaktēties ar sistēmu un atbalsta pakalpojumiem</i>; emocionāls atbalsts un visu iepriekšējo lomu kopums, tikai individuālā darbā ar jauniešu ar apzinātu rezultātu un ar izveidotu sapratni par šī jaunieša vajadzībām; • mediators - palīdz mazināt konfliktējošās attiecības.
Ielu jaunatnes darbinieka ētika	Ielu vidē darbinieks saskaras ar šādiem ētikas jautājumiem: Konfidencialitāte - darbinieks no vienas puses kļūst par uzticības personu jauniešiem, iegūst informāciju par krimināli sodāmām darbībām, kuras veic ielu jaunieši, piemēram, narkotisko vielu tirgošana, zagšana. Bērnu tiesību aizsardzības likums nosaka, ka katrai personai, tai skaitā ielu sociālajam darbiniekam ir pienākums ziņot policijai vai citai kompetentai iestādei par vardarbību vai citu pret bērnu vērstu noziedzīgu nodarījumu. Par neziņošanu vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās

atbildības. Ja ielu jaunatnes darbinieks šādu informāciju ir ieguvis, balstoties uz izveidotām uzticības attiecībā, tad ziņošana rada būtisku risku, ka attiecības tiks pārtrauktas un darba efektivitāte jūtami samazināsies. Ārvalstu pieredze rāda, ka šīs pieejas var būt atšķirīgas (piemēram, Beļģijā un Īrijā)

Latvijā ir nepieciešams turpināt starpprofesionāļu diskusiju, jo viedokļi par konfidencialitātes ievērošanu dažādu jomu speciālistiem atšķiras. Projekta ietvaros darbinieki ir vadījušies pēc novērtējuma vai jauniešu rīcība rada nopietnu apdraudējumu dzīvībai/veselībai un vai to ir reāli novērst. Ir iespējamās situācijas, kad nepieciešams ziņot, lai novērstu pašnāvības mēģinājumus, taču 4 mēnešu praksē tādas situācijas netika piedzīvotas.

Darbinieka identitāte - darbiniekam ir jābūt atklātam par mērķi, kāpēc tiekas ar jauniešiem, par saviem darba uzdevumiem utt. Atklājumam ir pozitīva ietekme uz savstarpējām attiecībām, bet pagaidām nav viennozīmīgi skaidra atbilde uz jautājumu, cik lielā mērā darbiniekam ir jāatklāj sava personiskā, ne profesionālā identitāte. Personiskā pieredze var tikt izmantota kā piemērs darbā ar jauniešiem, taču darbiniekam ir grūti paredzēt, kā šī informācija var tikt izmantota. Vai jauniešiem ir jābūt pieejamam darbinieka personiskajam telefona numuram, vai ir jāzina dzīvesvietas adrese? Arī ārvalstu pieredzē attieksme pret šiem jautājumiem ir atšķirīga. Īstenojot projektu Rīgā, izvēles noteica katra darbinieka personiskā izvēle.

Veicot praktisko ielu jaunatnes darbu, sākumā darbinieki saskārās ar grūtībām, kā jauniešiem prezentēt savu identitāti. Jauniešiem bija interese, no kurienes darbinieki ir un kāpēc viņus uz ielas uzrunā. Tā kā, līdz šim nav veikts tāds darbs, jauniešiem nav izpratne par ielu darbinieka nodarbošanos. Darbinieki secināja, ka jauniešiem darbinieka profesionālā identitāte ir jāpaskaidro tā, lai tā nenobiedētu ielu jauniešus, neradītu neuzticību, bet radītu izpratni un pieņemamu attieksmi. Darbinieki skaidroja ielu jauniešiem, ka viņi strādā ar jauniešiem jauniešu centrā un meklē arī iespējas iepazīt jaunus jauniešu ārpus dienas centra. Darbiniekiem būtu nepieciešams būt godīgiem un neslēpt savu profesionālo identitāti. Viena no grūtībām, ar ko var saskarties ielu darbinieki, ka viņiem ir vairākas profesionālās identitātes, kas pārklājas. Piemēram, paralēli ielu darbam, darbinieks strādā par sociālo darbinieku, skolotāju vai psihologu. Šīm profesijām ir citi uzdevumi, atbildība, kas atšķiras no ielu darbinieka profesijas, līdz ar to var veidoties lomu sadursme.

Pieejamība (krīzes situācija pret darbinieka personisko dzīvi) - ētiskas dilemmas var radīt pieejamība jauniešiem. Atvērtāki sadarbībai jaunieši ir krīzes situācijās, taču tādi brīži var pienākt jebkurā diennakts laikā. Vai darbiniekam atbildēt uz zvaniem, īsziņām nakts laikā? Personiskās dzīves robežu saglabāšana ir pretrunā ar darbinieka pieejamību akūtas krīzes situācijā. Latvijā projekta īstenošanas termiņa dēļ darbinieku un ielu

	jauniešu attiecības vēl neizveidojās tik ciešas, lai sazināšanās ārpus laika, kad darbinieks atrodas apkaimē, kļūtu problemātiskas, taču iespējamība, ka projekta turpinājumā, tādās situācijas rastos, ir pietiekami augsta. <i>Veicot praktisko ielu darbu, darbinieks sastapās ar to, ka viņam pusnaktī viens no ielu jauniešiem atsūta ziņu, ka viņam ir slikti un ir vajadzīga nokļūt mājās. Darbinieks nezināja, kā uz to reaģēt- vai atlikt savas personiskās lietas un doties palīdzēt, vai citādā veidā mēģināt atrisināt situāciju. Tāpēc būtisks ir jautājums - ka darbiniekam ir jābūt pieejamam jaunietim, bet kādām ir jābūt robežām.</i> Darbinieka drošība/jauniešu drošība? - ārvalstu pieredze kopumā uzsver, ka ielu jaunatnes darbiniekam ir jāizvērtē riski gan attiecībā uz vietām, kur doties, gan arī uz personām, ar kurām komunicēt. <i>Protams, katram darbiniekam šī personiskās drošības robeža var atšķirties. Tajā pat laikā ir iespējamās situācijas, kad darbiniekam ir pieejama informācija, ka jaunietis, ar kuru tiek veikts individuālais darbs, atrodas apdraudējuma situācijā, kur būtu jāinformēt policiju par to, bet tas var atkal ietekmēt attiecības ar jaunieti. Gadījumos, kad ir uzsākts individuālais darbs, darbiniekam būtu jāpārrunā ar jaunieti, kurās situācijās tiks informēta policija? Tas jaunietim dod izvēles iespēju, ir informēts par sekām utt.</i>
--	--

VĒRTĪBAS, ATTIEKSMES UN PAMATPRINCIPI IELU JAUNATNES DARBĀ

Vērtību un attieksmju nozīme ielu jaunatnes darbā	Vērtības Vērtības ir nozīmīgs aspekts, kas nosaka katra darbinieka uzvedību un attieksmi ielu darbā, veicot savus darba pienākumus¹⁸. Vērtības ielu jaunatnes darbā: 1. Atbalsts - sniegt palīdzību un atbalstu jauniešiem, kuri nonākuši grūtībās un paši saviem spēkiem nespēj tikt galā. Ielu jaunatnes darba esamības pamatā ir mazaizsargāti jaunieši, kuri lielākoties atrodas uz ielas, kuri rada apdraudējumu sev un citiem, kuriem ir nepieciešams profesionāls atbalsts un palīdzība. Savas situācijas galvenais eksperts ir pats jauniešs. Ielu jaunatnes darbinieks ir eksperts metožu un pieeju pielietošanā, pārmaiņu veicināšanā, nepieciešamo resursu piesaistē, situācijas atspoguļošanā, analizējot to no ielu jaunatnes darbinieka perspektīvas. 2. Sociālais taisnīgums - ielu jaunatnes darbinieka pienākums ir veicināt sabiedrības kopumā un individuālu jauniešu sociālā taisnīguma ievērošanu. Ielu jaunatnes darbinieki, galvenokārt, fokusējas uz tādām sociālā taisnīguma problēmu jomām kā pamatvajadzību nodrošinājums un diskriminācija, sociālā iekļaušanās, sabalansējot ielu jauniešu un sabiedrības vajadzības. 3. Katra jaunieša cieņa un vērtība - ielu jaunatnes darbinieki izturas pret katru jauniešu ar cieņu, ievērojot kultūras, dzīveveida paradumu daudzveidību. Ielu jaunatnes darbinieki veicina jauniešu pašnoteikšanos sociāli pieņemamā veidā. Cenšas uzlabot jauniešu spējas un iespējas risināt savas grūtības. Ielu jaunatnes darbinieki apzinās savu dubulto atbildību pret ielu jauniešiem un sabiedrību, pat ja dominējoša ir ielu jauniešu interešu aizstāvības loma. Konfliktus starp jauniešu interesēm un plašākas sabiedrības interesēm cenšas atrisināt sociāli atbildīgi atbilstoši ielu jaunatnes darba vērtībām un ētikas principiem. Ir dabīgi, ja ielu jaunatnes darbinieks jūt dusmas pret jauniešu, kurš rada apdraudējumu citiem, bet profesionālās vērtības un rīcība paredz tikt galā ar personīgām emocijām un pieņemt racionālus, pārdomātus lēmumus dažādās jauniešu situācijās. Bez cenošanas attieksmes pret ikvienu jauniešu nav iespējama kontakta veidošana, situācijas izvērtēšana, dziļāka izpratne par esošo situāciju, kā arī turpmākā atbalsta plānošana. Ielu jaunatnes darbiniekam ir jāapzinās situācijas, kurās viņš nespēj izturēties cienīgi pret kādu no jauniešiem un jārīkojas profesionāli, apmeklējot supervīzijas, meklējot atbalstu pie kolēģiem, mazinot
--	--

¹⁸ Ritchie, D., Ord, J. (2016). The experience of open access youth work: the voice of young people. Journal of Youth Studies 20(3).

necienīgās attieksmes ietekmi uz pieņemtajiem lēmumiem, atsakoties no darba ar konkrēto jaunieta.

Ielu jaunatnes darbiniekam ir jāizturas ar cieņu pret citiem profesionāļiem, speciālistiem un pakalpojuma sniedzējiem, kuri ir tieši vai pastarpināti saistīti ar jauniešiem, kuri atrodas uz ielas, respektējot viņu viedokļus. Praksē ir novērojama likumsakarība, ka jo komplicētāka un ambivalentāka ir jaunieša personība, jo pretrunīgāki ir iesaistīto speciālistu, institūciju viedokļi.

4. Cilvēku attiecību nozīme - ielu jaunatnes darbinieki apzinās un izprot, ka attiecības starp cilvēkiem ir nozīmīgs pārmaiņu instruments. Ielu jaunatnes darbinieki cenšas stiprināt gan jauniešu savstarpējās attiecības, gan jaunieša attiecības ar nozīmīgiem pieaugušajiem, mērķtiecīgi veicinot jaunieša labklājību jeb dzīves kvalitātes atjaunošanos.

Attiecības ir ielu jaunatnes darba pamats. Jaunieta ir jāiesaista savu grūtību izprašanā un risināšanā, uzturot labvēlīgu attiecību principus: cieņa un empātija, godīgums, uzticēšanās, atbalsts, drošība, sadarbība un atbildība. Ielu jaunatnes darbinieka labvēlīgo attiecību veidošanas veids kalpo kā paraugs jauniešu savstarpējo attiecību uzlabošanā un kā jaunu attiecības modeļu piemērs.

Ielu jaunatnes darbiniekam ar visiem apkaimes jauniešiem pēc iespējas ir jāuztur profesionāli neitrālas attiecības, izvairoties no attiecību saplūšanas ar kādu no jauniešiem, līdzatkarīgajām attiecībām, konfliktējošām vai pārāk distancētām attiecībām.

5. Integritāte - ielu jaunatnes darbinieki pastāvīgi apzinās savas darbības misiju, vērtības, ētikas principus, ētikas standartus un realizē savu praksi atbilstoši tiem. Ielu jaunatnes darbinieki rīkojas godīgi un atbildīgi, kā arī veicina ētikas praksi jauniešu vidē.

Ielu jaunatnes darba vispārīgās vērtības un ētikas principus ir būtiski integrēt un uzturēt arī sadarbībā ar citu institūciju pārstāvjiem.

Ielu jaunatnes darbinieki apzinās savu duālo lomu un iespējamās ētikas dilemmas esot gan kā vispārējās sabiedrības pārstāvim, gan kā ielu jaunatnes darbiniekam. Darbinieki aktīvi diskutē par pastāvošām lomu dilemmām un iespējamiem konfliktiem, lai tās mazinātu un pieņemtie lēmumi un rīcība būtu atbilstoša jauniešu interesēm.

6. Kompetence – ielu jaunatnes darbinieku atbildība ir attīstīt un uzlabot savu profesionālo pieredzi savas prakses kompetences jomā, censties paaugstināt savas profesionālās zināšanas un prasmes, kā arī pielietot tās praksē. Ielu jaunatnes darbs ir pietiekami komplicēts un prasa no darbinieka īpašas kompetences, kas kā minimums ietver zināšanas par jaunieša vecumposma īpatnībām, par atkarībām un līdzatkarīgām attiecībām, zināšanas par jauniešu sociālajām problēmām un to izpausmēm, par labvēlīgu attiecību veidošanu, par konfliktu risināšanu, kritiskās domāšanas un augstas darba organizēšanas prasmes, dažādu

teoriju un metožu pārzināšanu. Ielu jaunatnes darbiniekiem ir jāapzinās savas stiprās un vājās kompetenču jomas, lai varētu mērķtiecīgi tās stiprināt un attīstīt.

Specifiskie principi ielu jaunatnes darbā:

1. Iekļaušana- iespējas ir pieejamas un sasniedzamas visiem jauniešiem, kas dzīvo un mācās Rīgas pašvaldībā, neatkarīgi no viņu izcelsmes vai sociālās piederības. Saskatot ikvienā jaunietī resursu, ielu darbinieks tiecas piedāvāt tieši jaunieša interesēm atbilstošas brīvā laika pavadīšanas iespējas un viņa izaugsmei nozīmīgu pieredzi. Ielu jaunatnes darbs vienlaikus cenšas gan saskatīt un attīstīt jauniešu talantus, gan ieinteresēt viņus aktīvai iesaistei sabiedrībā notiekošajos procesos.

2. Brīvprātīga sadarbība - ielu jaunietim un darbiniekam sadarbība tiek veikta uz brīvprātības principa, tikai tad, kad jaunietim tā ir bijusi brīva izvēle.

3. Vienlīdzība un pieņemšana - darbinieks sniedz palīdzību un atbalstu katram ielu jaunietim, kam tas nepieciešams¹⁹, nediskriminējot pēc dzimuma, vecuma, invaliditātes, tautības, sociālās piederības, rases, reliģijas, valodas u.c.

4. Darbinieka pieejamība - ielu jaunietis ir informēts par iespēju satikt un saņemt palīdzību no ielu darbinieka. Ielu darbinieks izplata informāciju, kā iespējams sazināties ar ielu darbinieku, ja pastāv tāda nepieciešamība.

5. Drošība/risku izvērtēšana - darbinieks neveic ielu darbu tādos gadījumos, ja pastāv riski, kas var apdraudēt viņa drošību.

6. Konfidencialitāte - darbinieks ievēro jauniešu privātas dzīves, informācijas konfidencialitāti, kā arī informācijas atbildīgas izmantošanas principu.

7. Sadarbība un līdzdalība - īpaša loma ir pašu jauniešu iesaistīšana ielu jaunatnes darba attīstībā. *Piemēram, ielu jaunatnes darbinieks var būt tas, kas saved kopā ielu jaunieti un personu, kas veido jaunatnes politiku. Ielu jaunietis var dalīties ar to, kā redz risinājumus dažādām situācijām, kādas iniciatīvas būtu nepieciešamas. Tādā veidā veidā politikas veidotāji var uzzināt jauniešu skatījumu un ņemt to vērā lēmumu pieņemšanā.*

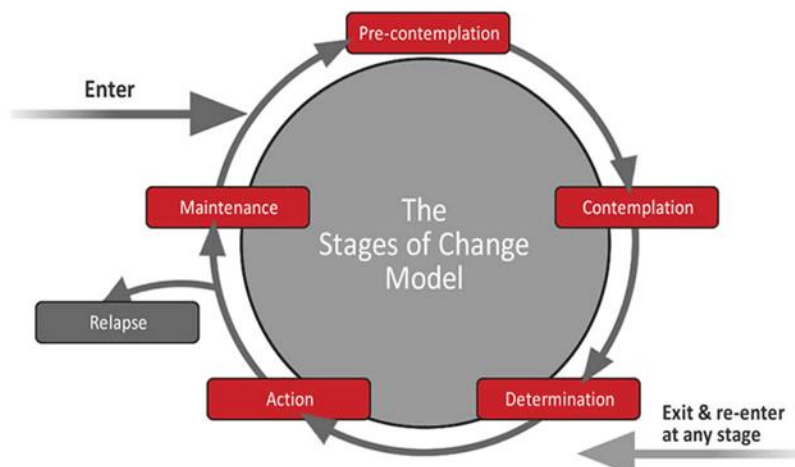
8. Informācijas pieejamības princips — ielu jaunatnes darbinieks veicina jauniešu nodrošināšanu ar atbilstošu informāciju, lai jaunietim būtu iespējams veikt praktiskus soļus savas esošās situācijas uzlabošanā. Informācijai ir jābūt pieejamai jaunietim saprotamā terminoloģijā.

9. Jauniešu interešu ievērošanas princips — risinot ar jaunatni saistītus jautājumus, izvērtēt jauniešu intereses, tiesības, vajadzības un iespējas²⁰; Jāņem vērā, ka var būtiski atšķirties jauniešu vajadzības, kuras viņi ir

¹⁹ Spence, J. (2004). Targeting, Accountability and Youth Work Practice. Practice 16(4)

²⁰ Jaunatnes likums

	gatavi atklāt darbiniekam un kuras faktiski izjūt ikdienā. Vēl atšķirīgāks var būt darbinieka subjektīvais viedoklis par ielu jauniešu vajadzībām, jo īpaši, ja salīdzina ar citiem jauniešiem vai sevi šajā vecumposmā.
Vērtību un attieksmju maiņa uzvedības korekcijai	Vērtību un attieksmju maiņa lielā mērā ir atkarīga no ielu jaunatnes darbinieka sadarbības ar jauniešiem: • Sākotnējā situācija un konteksts, kādā ielu jaunatnes darbinieks ir uzsācis kontaktu ar jauniešiem ietekmē sadarbības sākumu. • Darbinieka un jaunieša priekšstatu gaidas par atbalstu var būt atšķirīgi. Ielu jaunatnes darbinieks var uzskatīt, ka jauniešiem ir nepieciešama palīdzība alkohola problēmu risināšanā, bet jauniešiem – konfliktu risināšanā partneri. • Ielu jaunatnes darbinieka izpratne par savu lomu un jaunieša priekšstatu par darbinieka lomu var būt atšķirīgi. Ielu jaunatnes darbinieks var izprast savu lomu kā atbalsts, palīgs sarežģītās situācijas risināšanai kopā ar jauniešiem, bet jauniešiem darbinieku var uztvert kā ekspertu, kurš atrisinās finansiālās problēmas, vai problēmas ar policiju. • Jauniešiem krīzes situācijā vai apreibinošo vielu ietekmē uzvedas atšķirīgi kā ikdienā. • Katram jauniešim var būt atšķirīga motivācija sadarboties. • Jauniešu iepriekšējā pieredze sadarbojoties ar pieaugušajiem var būt atšķirīga - gan pozitīva, gan negatīva. • Jauniešiem var būt bailes, ka ielu jaunatnes darbinieks konfidencialu informāciju nodos citām institūcijām un izturas agresīvi vai pasīvi. Vērtību un attieksmju maiņa ir saistāma ar uzvedības izmaiņu stadiju modeli. Ielu jaunatnes darba plānošanā izmantojams ir uzvedības izmaiņu stadiju modelis, kas līdz šim ir aprobēts projekta “Proti un Dari” ietvaros. Katrs jauniešis atrodas kādā no 6 uzvedības izmaiņu stadijām. Darbinieka uzdevums ir noteikt, kurā uzvedības stadijā konkrētais jauniešis atrodas, lai labāk saprastu, uz ko likt akcentus individuālajā darbā. Ielu jaunieši visbiežāk atrodas pirmsnodomu vai nodomu uzvedības stadijās. Dažkārt, arī recidīva stadijā. Ļoti reti rīcības vai izmaiņu saglabāšanas stadijās. <i>Uzsākot ielu jaunatnes darbu Rīgas centra apkaimē viena no lielākajām darbinieku grūtībām bija pieņemt, ka jauniešiem ilgstoši var atrasties pirms nodomu stadijā, kas rada šaubas par sava darba efektivitāti un par metožu piemērotību.</i>

1. Pirms nodoma stadija

Neaizdomājas par izmaiņu nepieciešamību. Neredz vajadzību kaut ko mainīt. Ar neuzticību uztver citu paziņojumus par to, ka šāda uzvedība atnesīs jaunietim postu, vai pat vispār tos ignorē. Ielu jaunatnes darbinieks var:

- Pieņemt gatavības mainīties nepietiekamību.
- Piedāvāt un piegādāt informāciju neitrālā, ne apsūdzošā manierē.
- Veicināt pašanalīzi, bet vēl ne rīcību.
- Veicināt esošā uzvedības modeļa pārvērtēšanu, bet nestāstiet jaunietim savu taisnību un pārliecību, viņam būs sava taisnība pretī.
- Radīt jaunietī šaubas un iniciēt savas situācijas apspriešanu.

2. Nodoma stadija

Vērojamas pirmās domas/pārdomas par nepieciešamību kaut ko mainīt. Ir neizlēmīgs. Neieklauj izmaiņas savos tuvākā laika plānos. Nereti jaunietis ilgu laiku var atrasties šaubu un vilcināšanās stāvoklī, duālistmā par to, mainīties vai ne. Redz tikai sekas, nevis problēmas iemeslu. Ielu jaunatnes darbinieks var:

- Pieņemt gatavības nepietiekamību!
- Izsekot un atspoguļot, pastiprinot jaunieša izteikumus
- Mēģināt identificēt izmaiņu neesamības iemeslus līdz šim.
- Izvairīties no kārdinājuma piedāvāt savus argumentus par labu izmaiņām (svarīgi panākt, lai jaunietis pats nonāk līdz tam)

3. Lēmuma pieņemšanas stadija jeb sagatavošanās rīcībai

Jaunietis pieņem vai ir pieņēmis lēmumu mainīties. Jaunietis skaļi pasaka, ka ir gatavs piedalīties, ka ir gatavs kaut ko darīt. Ielu jaunatnes darbinieks var:

- Izrādīt atbalstu jaunieša lēmumam.
- Apstiprināt lēmuma pareizību.
- Palīdzēt jauniešiem noticēt viņa slēptajām spējām uzvedības izmaiņu īstenošanā.
- Veicināt nelielus sākuma soļus. Iedrošināt.
- Palīdzēt jauniešiem izstrādāt optimālu uz izmaiņām vērstu rīcības plānu.

4. Rīcības stadija

Jaunietis veic pirmos mēģinājumus mainīties, taču nav drošas pārliecības par to, ko un kā tieši darīt. Jaunietis mēģina uzvesties jaunā manierē. Ir uzsācis risināt savas dzīves situāciju. Ielu jaunatnes darbinieks var:

- Atbalstīt jauniešu viņa pirmajos soļos uz izmaiņām.
- Atzinīgi novērtēt katru jaunieša pozitīvi orientēto rīcību un nekritizēt!
- Palīdzēt apzināties, ka izmaiņas vispirms ir process, nevis tūlītējs vēlmju piepildījums.
- Pārrunāt un nostiprināt izmaiņu ilglaicīgu priekšrocību izpratni.
- Palīdzēt pārvarēt iepriekšējā dzīvesveida zaudējuma sajūtu.

5. Izmaiņu saglabāšanas stadija.

Jaunietis ilgāku laiku pieturas pie jaunā uzvedības veida. Jaunietis vēlas un ilgāku laiku jau cenšas piekopt citu uzvedības veidu. Jaunietis sastopas ar šķēršļiem un tos pārvar. Īslaicīgām neveiksmēm seko nožēla un pūliņi ar jaunu spar. Jaunietis apzinās, ka pagātnes problēmas palikušas aiz muguras. Ielu jaunatnes darbinieks var:

- Atbalstīt jaunieša paša motivāciju.
- Atzinīga novērtējuma atbalsts jauniešiem saprotamā formā.
- Jāidentificē iespējamās pazīmes par recidīva faktoru esamību;
- Vēlams apspriest iespēju pretoties recidīvam.
- Intensificēt emocionāla atbalsta sniegšanu.

6. Atpakaļatkrišanas jeb recidīva stadija (NE-OBLIGĀTA stadija).

Jaunietis atgriežas pie iepriekšējiem uzvedības modeļiem. Jaunietis nav noturējies un ir atgriezies atpakaļ pie problēmuzvedības. Recidīva laikā atgriežas kādā no iepriekšējām stadijām, visbiežāk pirmsnodomu vai nodomu stadijā. Ielu jaunatnes darbinieks šajā stadijā var:

- Atbalstīt mērķa grupas jauniešu, uztverot recidīvu kā pamācošu pieredzi, nevis kā izgāšanos.
- Uzsvērt jauna mēģinājuma svarīgumu un ticību jauna mēģinājuma panākumiem.

	• Palīdzēt jauniešiem atgriezties pie pārdomu procesa un sagatavošanās rīcībai. • Svarīgi novērst «iestrēgšanas» iespējamību atpakaļatkrišanas fāzē. • Stiprināt emocionālā atbalsta sniegšanu²¹. Ielu jaunatnes darbinieka izpratne par pārmaiņu stadijām ļauj izvirzīt adekvatas gaidas, pieņemt jaunieša recidīvus un turpināt sniegt psihoemocionālu atbalstu bez pašpārmetumiem, ka recidīvs ir saistīts ar darbinieka profesionalitātes trūkumu.
--	--

²¹ Prochaska, J.O., Redding, C.A., & Evers, K. (2002). The Transtheoretical Model and Stages of Change. In K. Glanz, B.K. Rimer & F.M. Lewis, (Eds.) Health Behavior and Health Education: Theory, Research, and Practice (3rd Ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass, Inc.

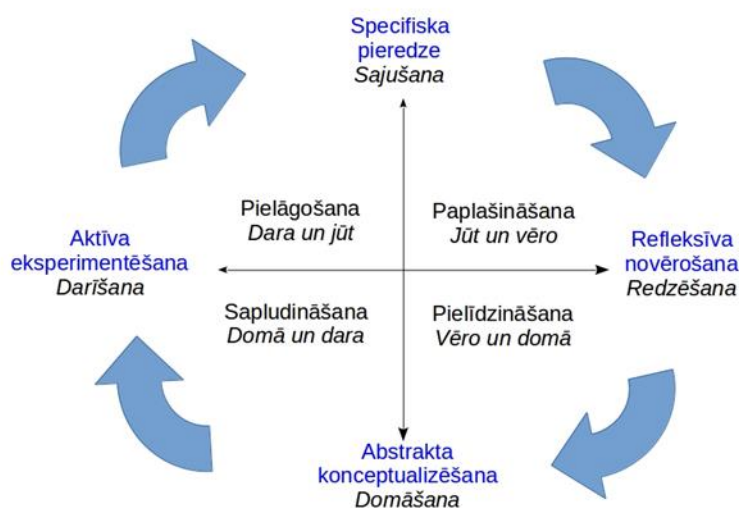
SOCIĀLI EMOCIONĀLAIS MĀCĪŠANĀS PROCESS IELU JAUNATNES DARBĀ

Sociāli
emocionālās
mācīšanās
procesa virzīšana
ielas jauniešiem

Attīstot jauniešiem sociāli emocionālās prasmes, iespējams nodrošināt personības attīstības procesa uzlabošanos. Drošības izjūta par savu vietu sociālajā vidē, spēja pieņemt atbalstu, cēloņsakarību izpratne ir priekšnoteikumi, lai varētu norītēt veiksmīga sociālā iekļaušanās un personības attīstība.

Savstarpējām attiecībām ir ļoti būtiska nozīme, jo caur tām tiek apmierinātas tādas ielas jauniešu pamatvajadzības kā draudzība, cieņa, uzticēšanās, piederība. Jo stabilākas un konstruktīvākas ir jaunieša attiecības ar ielu jaunatnes darbinieku, jo vieglāk norit sociāli emocionālās mācīšanās process. Būtiski attiecību veidošanas komponenti ir emociju apzināšanās un pašregulācijas spējas.

Viens no modeļiem, kas izmantojams arī ielu jaunatnes darbā, ir D.Kolba modelis.

D. Kolbs ir nosaucis četrus aspektus, kas raksturo mācīšanās procesu:

- balstīšanās uz konkrēto pieredzi,
- reflektīva vērošana,
- abstraktu jēdzienu veidošana,
- aktīva eksperimentēšana.

D.Kolba izstrādātā mācīšanās cikla teorija raksturo četras mācīšanās fāzes, kas izriet cita no citas: konkrētajai pieredzei seko pārdomas (refleksīvā apcere) par šo pieredzi. Nākamais solis ir jauno zināšanu piemērošana esošajai pieredzei (abstraktā izpratne), kas noved pie centieniem rast

	veidu, kā zināšanas izmantot jaunā situācijā. Tas savukārt kļūst par avotu jaunai konkrētai pieredzei. Modelis ļauj izmantot ielu jauniešu personisko pieredzi – kā pozitīvo, tā arī negatīvo, to transformējot turpmāk izmantojamās zināšanās, kas, savukārt, var būt pamats jaunu dzīves startēģiju izveidē un nostiprināšanā. Modelis ļauj saskatīt cēloņsakarības un koriģēt automātiskās rīcības atbilstoši savām vajadzībām.
Faktori, kas ietekmē sociāli emocionālās mācīšanās procesu	Sociāli emocionālā mācīšanās sadarbībā ar ielu jaunatnes darbinieku ir iespējama tikai no tā brīža, kad jauniešiem ar darbinieku ir izveidojušās uzticamas attiecības. Sociāli emocionālās mācīšanās procesu ietekmē gan ārēji, gan iekšēji faktori. Ārējās vides intensīva dinamika, apdraudējums, neprognozējamība ierobežo iespējas refleksīvi analizēt notiekošo. Ar ārējo vidi saistīti ir arī sabiedrībā, ģimenē un draugu lokā dominējošie pieņēmumi, tradīcijas, paradumi. Pastāv pārmantoti priekšstatī, kas nereti ierobežo jaunieša potenciāla attīstību. Piemēram, ja jauniešiem apkārt esošie cilvēki akceptē klaiņošanu, ielu jaunatnes darbiniekam ir nepieciešams ilgāks laiks, lai motivētu jauniešus saskatīt citas alternatīvas, jo jauniešiem var būt pilnīgi neizprotama šīs tēmas aktualizēšana. Pie iekšējiem ietekmes faktoriem ir jāmin jaunieša kognitīvās spējas analizēt sevi, savu rīcību, domas, emocijas, pamanīt sasaisti ar ārējiem notikumiem. Mācīšanās process norit straujāk, ja jauniešiem izprot jēgu un nepieciešamību, ja piedzīvo pozitīvas pārmaiņas. Izpratne rada dzīves vadības un kontroles izjūtu, kas ielu jauniešiem nereti ir ļoti ierobežota. Ietekmi uz kognitīvajām spējām atstāj apreibinošo vielu lietošana. Atkarības var būt viena no tēmām, kas parādās sociāli emocionālās mācīšanās procesā, taču izmainītas apziņas stāvoklī ielu sociālā darbinieka mēģinājumi īstenot mācīšanās procesu nebūs efektīvi. Tā vietā piemērotāka ir risku mazināšanas stratēģija atbilstoši aktuālajai situācijai.

IELU JAUNATNES DARBA ĪSTENOŠANAS PROCESS

Ielu jaunatnes darba raksturojums	
Ielu jaunatnes darba procesa apraksts/raksturojums	Pietuvināt sociālos pakalpojumus jauniešiem uz ielas, viņiem ierastajā vidē, mazināt ielas vides nelabvēlīgo ietekmi un veicināt jaunieša pozitīvu integrēšanos sabiedrībā, atrast alternatīvas brīvā laika pavadīšanai uz ielas. Ielu jaunatnes darbs mērķis ir palīdzēt ielu jauniešiem, apzināt ielu jauniešu pulcēšanās vietas, nodibināt kontaktus, sniegt psiholoģisko atbalstu, motivēt viņus iesaistīties sabiedriskajā dzīvē, sniegt nepieciešamo informāciju par iespējām un citiem atbalsta pasākumiem. Uzmeklēt un bez aicinājuma veidot kontaktu ar bērniem un jauniešiem, kuriem varētu būt vajadzīga palīdzība, lai izmainītu savu dzīves situāciju. <i>Ielu jaunatnes darba pamatideja ir pieņemums, ka ir tādi jaunieši, kuriem ir vajadzīga palīdzība un atbalsts, bet kuri paši, savas iniciatīvas vadīti, nevēršas pēc palīdzības. Tāpēc, lai izveidotu kontaktu ar šādiem jauniešiem, ir nepieciešams viņus uzmeklēt tajā vidē, kur viņi apgrozās. Ielu jaunatnes darbs notiek vietās, apvidos vai vidēs, kur var sagaidīt, ka uzturēsies konkrētā ielu sociālā pasākuma mērķa grupa. Tie var būt noteikti ielu kvartāli, tirdzniecības centri, kafejnīcas, noteiktas sabiedriskās tualetes, parki, spēļu automātu zāles, vietējās svinību vietas un tā tālāk.²²</i> Jau iepriekš ir norādīts, ka nepastāv strikta formula kādam būtu jāizskatās ielu jaunatnes darbam. Katra organizācija to veido citādāk, ņemot vērā pieejamos resursus, organizācijas ideoloģiju un biežāk aprobētos paņēmienus²³. Arī katrs vienas organizācijas darbinieks var izmantot atšķirīgas pieejas un metodes. Tomēr ārvalstu praksē kopumā kopīgs ir dalījums: 1) 1:1 atbalsts, 2) grupu aktivitātes, 3) darbs ar kopienu. <i>Latvijā projekta ietvaros bija iespējams īstenot individuālo darbu - psihoemocionāla atbalsta sniegšanu, un grupu darbu, īstenojot dažādas mirklaktivitātes. Darbs ar kopienu "Origo" jeb Rīgas Centra apkaimē noteikti ir nepieciešams un turpināms nākotnē.</i>
Ielu jaunatnes darba posmi	Ielu jaunatnes darbs nav lineārs. Ir iespējams identificēt secīgus posmus, taču tie pārklājas un cirkulāri atkārtojas. <i>(piemēram,</i>

²² Rokasgrāmata „Metodes darbā ar sociāli rehabilitējamu bērnu un jauniešu ģimenēm; Sociāli apdraudētu bērnu un jauniešu motivācijas metodes” 87.lpp

²³ Pam. A., Cullen, F., Edwards.K. (2018). The SAGE Handbook of Youth Work Practice. Sage.

tirdzniecības centra Akropoles atklāšana liek atkārtoti pievērst pastiprinātu uzmanību vides konteksta izmaiņām, jauniešu plūsmai utt.).

Ielu jaunatnes darbu var iedalīt šādos posmos:

1. Ielu jauniešu pulcēšanās apkaimes izpēte;
2. Ielu jauniešu uzrunāšana – kontakta veidošana;
3. Ielu jauniešu aktivizēšana iesaistei vietējās kopienas iniciatīvās;
4. Individuāls psihoemocionālais atbalsts ielu jauniešiem personības attīstībai un izaugsmei.

Praktiskā ielu jaunatnes darba pieredze pa posmiem

1. Vietas izpēti secīgi var iedalīt:

1.1. Vietas izpēte iegūstot informāciju teorētiski par apkaimes vēsturi, kultūru, tradīcijām, infrastruktūru

1.2. Tieša jauniešiem piederošās vides novērošana, bez jebkādu aktivitāšu veikšanas. Novērošana ir jāveic pietiekami regulāri, līdz darbinieks kļūst par dabisku vides sastāvdaļu, kļūst atpazīstams. Ja iespējams, tad iepriekšējais darbinieks nodod savu pieredzi, zināšanas par apkaimi un jauniešiem. Šajā periodā tiek apzinātas iestādes, ar kurām būs jāsadarbājas turpmākās aktivitātes jauniešu grupām, jānoskaidro, kur un ko drīkst/nedrīkst? Tikai tad seko identitātes atklāšana, kad darbinieks atklāj kāpēc te atrodas, kontakta veidošana ar jauniešiem, atbalsts un interence. Pirmajā posmā tiek meklēta atbilde uz jautājumu - vai un kāds ielu jaunatnes darbs šajā apkaimē ir nepieciešams²⁴?

Pirmajā posmā ielu jaunatnes darbinieki (turpmāk darbinieki) veica Rīgas centra apkaimes izpēti. No sākuma darbinieki apzināja, kādas jauniešiem ir brīvā laika pavadīšanas un interešu izglītības iespējas Rīgas centra apkaimē, kā arī vietas, kur jaunieši var pulcēties. Tālāk darbinieki veica apkaimes novērošanu un devās uz tādām vietām, kur varētu pulcēties jaunieši, piemēram, tirdzniecības centriem, parkiem, autostāvvietām, Rīgas Centrāltirgu, Rīgas Dzelzceļa stāvvietu un tuneļiem.

Novērojumos darbinieki fiksēja šādas pazīmes- apsekošanas vieta un laiks; iespējamie riski; konstatē, vai konkrētajā vietā pulcējās ielu jaunieši; ielu jauniešu vai jauniešu grupu skaits; ielu jauniešu uzvedība un nodarbošanās; ielu jauniešu ārējās pazīmes un izskats.

²⁴ Detached and Outreach Youth Work. Method and Resource Handbook for Youth Work Practitioners in Wales (2016). Available <http://www.cwvys.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/HB-Detached-and-Outreach-Youth-Work.pdf>

Darbinieki uz konkrētām vietām devās atkārtoti, bet citos pulsteņa laikos. Piemēram, no rīta apsekoja jauniešu pulcēšanās vietu Rīgas dzelzceļa stacijā, kur sastapa jauniešus ar un bez skolas somām, kuri neatrodas izglītības iestādē. Darbinieki aptaujāja cilvēkus, kas strādā jauniešu pulcēšanās vietu teritorijā, lai ievāktu noderīgu informāciju, piemēram, sētniekus, apsargus vai Hesburgera pārdevējus.

2. Otrajā posmā darbinieki sāka uzrunāt un veidot kontaktu ar ielu jauniešiem viņu pulcēšanās vietās. Šajā periodā ir jābūt gatavam atbildēt uz jautājumu "Ko tu te dari?" Dažādos veidos atkarībā no jautātāja vecuma, ja jautātājs ir jauniets. Šādu jautājumu var uzdot arī pieaugušās personas, kas pavada laiku ar jaunieti, gan arī apkārtējo veikalu darbinieki, apsargi u.tt. Uzsākot sarunu ir svarīgi akcentēt konfidencialitāti. Ir labi, ja sarunā var ar piemēriem ilustrēt ielu jaunatnes darbu. Ir jābūt atbildēm uz jautājumiem par sadarbību ar policiju un citās iestādēm.

Lai uzrunātu jauniešus uz ielām, ielu jaunatnes darbinieks var veikt šādas darbības:

- 1) ierodoties konkrētā vietā, novērtēt vispārīgo situāciju- vai jaunieši tur ir sastopami, vai jauniets ir viens pats vai grupa, kāda ir jauniešu uzvedība, vai redzama vielu lietošanas ietekme, vai ir redzami kādi ārējie riski;*
- 2) pajauties uz savu intuīciju par to, vai jauniets ir vai nav uzrunājams;*
- 3) novērot jauniešu ķermeņa valodu un emocionālās izpausmes- garlaikots, vajadzīga palīdzība, noskumis, kaut ko meklē;*
- 4) izmantot esošo apstākļu sakritību – piemēram, jauniets viens pats sēž uz trepēm, vai spēlē bumbu, vai raud, vai jaunieši garlaikoti spaida telefonu.*

*Galvenokārt, ielu jauniešu uzrunāšana un kontakta veidošana notika vadoties pēc darbinieka intuīcijas. Intuīcija ir nojauta, instinktīva apjausma, kas balstīta uz neapzinātu pieredzi.²⁵ **Intuīcija** palīdz cilvēkam vajadzīgā brīdī izdarīt pareizo secinājumu un rīcību. Uzrunāšana notika ejot klāt, sasveicinoties un vienkārši cenšoties iepazīties ar ielu jauniešiem. Piemēram, **lai iepazītos, darbinieki uzdeva dažus jautājumus:** kā jums klājas? Kā pavadāt vakaru? Kā jūs sauc? No kurienes esat? Bija jaunieši, kuri bija ieinteresēti iepazīties un labprāt atbildēja uz jautājumiem, kā arī centās darbinieku vairāk iepazīt. Biežākie jautājumi, ko jaunieši uzdeva darbiniekam bija - ko tu šeit gribi? Cik tev gadi? Darbinieks arī iepazīstināja ar sevi, sakot, ka*

strādā ar jauniešiem jauniešu centrā un labprāt iepazīst arī jaunus jauniešu ārpus centra. Tālāk var veidoties saruna, kurā darbinieks var pajautāt ielu jauniešiem, ko jaunietis var darīt Rīgas centrā un ko viņi labprāt gribētu darīt. Darbinieki uzrunāja jauniešus, izmantojot esošo apstākļu sakritību – piemēram, jaunietis viens pats sēž uz trepēm, izskatās garlaikots, raud u.c. Bija gadījums, kad darbinieki satika vienu meiteni trīs reizes ielu vidē. Pirmās divas reizes meitene bija atteikusies komunicēt ar ielu jaunatnes darbinieku. Trešajā reizē darbinieki pamanīja meiteni vienu pašu sēžot uz grīdas dzelzceļa stacijā un raudot. Tie bija labi apstākļi, lai atkal veidotu kontaktu un pajautātu, vai ir nepieciešama palīdzība.

Parasti pirmie uzrunātie jaunieši, ar kuriem ir izveidojies kontakts, laika gaitā iepazīstina arī ar citiem. Tās var būt gan sarunas par vienkāršām ikdienas lietām, par jauniešu interesēm, citos gadījumos jau sākotnēji sarunā var parādīties jaunietim nozīmīgas tēmas.

3.1. Grupu aktivitātes

Grupu aktivitātes var būt gan veids, kā pavērt ceļu pie jauniešiem, gan arī iepriekš veikto darbību rezultāts. Mirkļaktivitātes īstenošana kopā ar ielu jauniešiem var būt viens no uzskatāmiem darbības rezultātiem - jaunieši ir apguvuši pietiekamas prasmes, pietiekamas zināšanas, ir pietiekami augsta motivācija, lai sadarbotos.

Grupu aktivitāšu mērķis ir dalīšanās pieredzē, savstarpējs atbalsts un uzticēšanās, izmantojot dažādas neformālās izglītības metodes. Aktivitāšu laikā izveidotās attiecības gan darbiniekam ar jauniešiem, gan jauniešiem savstarpēji var noteikt to, cik veiksmīgi izdosies tikt galā ar problēmām, kuras ielu dzīvē ik pa laikam parādās.

Ārvalstu praksē pastāv dažādas prakses - atkarībā no apkaimes lielāks akcents var būt likts uz grupu darbu vai uz individuālo darbu. Vietās, kur ir satikti grupējumi, sākumā tiek uzsākta sadarbība ar grupu un tikai pēc tam turpināts individuālais darbs.

3.2. Mirkļaktivitātes

Salīdzinoši spontānas darbības, kas ļauj veidot kontaktu ar ielu jauniešiem - piedāvājums spēlēt bumbu, kopā dzert tēju, kaut ko izdalīt ielu vidē (piemēram, pārtiku). Mirkļaktivitātes var būt plānotas akcijas sabiedrības uzmanības pievēršanai, kurās iesaistās paši jaunieši. (piemēram, ielu vidē: flešmobi, improvizācijas teātris, hennas zīmējumi)

3.3. Aktivitātes apkaimē

Arī apkaimei un sabiedrībai kopumā ir gaidas no ielu jaunatnes darbinieka, darbinieks veic mediators lomu starp ielu jauniešiem un

sabiedrību. Pirms šo aktivitāšu īstenošanas ir nepieciešama padziļināta analīze par pārmaiņām, uzlabojumiem, jaunām iniciatīvām vidē. Piemēram, brīvā laika pavadīšanas telpas iekārtošana, ņemot vērā jauniešu intereses un vajadzības. Šo aktivitāšu īstenošana ceļ jauniešu pašapziņu, veicina radošumu un līdzdalību, iekļaušanos sabiedrībā. Individuālās problēmas tiek skatītas un risinātas jau plašākā kontekstā²⁶.

Trešajā posmā darbinieki centās izveidot attiecības ar kādiem no ielu vidē satiktajiem jauniešiem. Bija tādi jaunieši, kurus darbinieki satika atkāroti ielu vidē un kuri sāka atpazīt darbiniekus, tāpēc tas bija labs iemesls, lai turpinātu savstarpēji iepazīties. Tad, kad nav izveidojusies vēl uzticība, jaunieši var nevēlēties dot savus kontaktus vai atklāt personīgu informāciju, tāpēc pastāv iespēja, ka vieglāk ir komunicēt sociālajos portālos, piemēram, "Instagram". Šajā posmā darbinieki centās nodibināt ciešākas attiecības ar diviem jauniešiem. Jaunieši tika aicināt "ārā" no ielu vides, kopā pavadot laiku un apmeklējot kino, slidotavu un citas publiskas vietas. Jaunieši brīvprātīgi vēlējās komunicēt un pavadīt kopā laiku. Abiem jauniešiem nāca līdz arī citi draugi, kuri vēlējās piedalīties. Varēja novērot to, ka jaunieši vēl nejūtas droši, lai viens pats ar ielu darbinieku kaut kur dotos.

4. Sākot sniegt individuālu psihoemocionālu atbalstu kādam no ielu jauniešiem viņa personības attīstībai un izaugsmei, ielu jaunatnes darbiniekam ir jāatceras arī par tiem jauniešiem, kuri vēl nav uzrunāti vai sadarbība vēl nav izveidojusies. Darbiniekam ir jābūt pieejamam arī šiem jauniešiem.

Jauniešiem ir jābūt informētiem, kāds ir sadarbības plāns un mērķis. Plāns, pielietotās tehnikas, metodes var mainīties atkarībā no dažādiem ietekmes faktoriem. Taču tas ir atskaites punkts, pēc kurā darbinieks var konstatēt pārmaiņas.

Paralēli tiek veiktas darbības, kas vērstas uz personības attīstību, gan arī parādās lielāka nepieciešamība risināt praktiskas problēmas.

Ceturtajā posmā ielu jaunatnes darbinieki turpināja individuāli strādāt ar 2 ielu jauniešiem, plānojot iespējas, kā veicināt viņu personīgo izaugsmi. Ielu jaunatnes darba ietvaros tika organizēta aktivitāte, kuras laikā abi ielu jaunieši varēja iesaistīties un radīt savu unikālo t-krekla dizainu. Viens no jauniešiem raksta dzeju, tāpēc

²⁶ Schwartz, A., Schwartz, C. (2016). Youth, youth work and their impact on community. Paper presented at The International Symposium Research and Education in an Innovation Era, 6th Edition.

	izveidoja savu t-krekla dizainu ar savu dzejoli. Abiem ielu jauniešiem sadarbības laikā tika sniegts individuāls atbalsts, tik, cik viņi izrādīja tādu vajadzību. Izaicinājumi Veicot praktisko ielu jaunatnes darbu visos posmos, ielu jaunatnes darbinieki saskārās ar vairākiem izaicinājumiem. Viens no tiem bija – laika termiņš. Ielu jaunatnes darbinieki šiem posmiem gāja cauri 4 mēnešu laikā, tomēr tika secināts, ka šis laiks ir par īsu, lai izveidotu ar jauniešiem uzticamas attiecības un iesaistītu viņu kādā no kopienas piedāvātajām iespējām. Otrs izaicinājums bija, ka katru posmu veicamie uzdevumi var notikt paralēli. Piemēram, apkāmes izpēte nebeidzas ar pirmo mēnesi, tā turpinās visu laiku, jo var atklāties aizvien jaunas lietas. Turpretī, apkāmes situācija var izmainīties 4 mēnešu laikā. Ja apkāmes izpēte veikta ziemā, bet ielu darbs turpinās vasarā, situācija var būt ļoti atšķirīga. Jautājums varētu būt- kā nodalīt katru posmu? Tika secināts, ka ir maz kopienā piedāvāto iespēju, kuras piedāvāt ielu jauniešiem.
Metodes un instrumenti darbam ar ielu jauniešiem	Ielu jaunatnes darba praksē tiek pielietotas dažādas metodes, lai uzrunātu un izveidotu kontaktu ar jauniešiem. Šeit ielu darbiniekiem ir būtiski izmantot jaunas, radošas pieejas darbam ar ielu jauniešiem, lai atrastu piemērotāko sadarbības formu. Metodes un instrumenti var tikt savā starpā kombinēti. Ielu jaunatnes darbiniekam, izvēloties darba metodes un īstenojot dažādas aktivitātes ielu vidē, būtu nepieciešams ņemt vērā šādus principus: 1) ielu darba piedāvātās aktivitātes ir pieejamas ikvienam jauniešim un tiek īstenotas iespējami tuvu jaunieša dzīvesvietai; 2) ielu darba īstenošanās aktivitātes ir iepriekš plānotas un ir atbilstošas jauniešu vajadzībām, un to īstenošanā ir izmantotas neformālās izglītības metodes. 3) aktivitātes veicina jauniešu pilnvērtīgu un vispusīgu attīstību, iekļaušanos sabiedrībā un viņu dzīves kvalitātes uzlabošanu 4) aktivitātes ietver individuālu darbu ar jauniešiem un/vai jauniešu grupām, kā arī vietējo sabiedrību. Ielu darba metodes 1. Aktīvā klausīšanās Metode, kas ir izmantojama jebkuros apstākļos, bez iepriekšējas sagatavošanās vai materiāliem resursiem. Izmantojama jebkurā ielu jaunatnes darba posmā, gan strādājot ar grupu, gan individuāli. Vietu un laiku nosaka jaunieši (pašnoteikšanās). Jāievēro konfidencialitāte, brīvprātības princips un neitrāla attieksme. Aktīva klausīšanās var iedrošināt jauniešus dalīties ar emocionāliem pārdzīvojumiem, paust

	dusmas, sāpes, bezcerību un virkni citu negatīvu emociju. Arī šādos brīžos darbiniekam ir jābūt turpināt uz klausīt, nesteidzoties piedāvāt padomus, balstoties uz saviem pieņēmumiem, kas jauniešiem būtu piemērotākais risinājums. <i>Katrs darbinieks izmanto un attīsta sev ērtākās aktīvās klausīšanās tehnikas, piemēram, pauze, noskaidrošana, atkārtošana, domas attīstība, ziņa par uztveri, ziņa par sevis uztveri, piezīmes par sarunu. Par cik aktīvā klausīšanās paredz iedziļināšanos jaunieša teiktajā, viņa dzīves situācijā, darbiniekam ir jābūt skaidrām savām profesionālajām robežām. Darbinieks neklūst par draugu vai ģimenes locekli, viņam ir profesionāli mērķi, kuru sasniegšanai tiek izmantota aktīva klausīšanās.</i> 2.Stratēģiskā uzrunāšana kā metode Šīs mērķa grupas stratēģiska ielenkšana nozīmē to, ka ielu jaunatnes darbinieki dodas uz tādām vidēm/vietām, kur, pēc viņu novērojumiem, mērķa grupa varētu atrasties vai uzturēties. Tad ielu jaunatnes darbinieki mēģina izveidot kontaktu ar attiecīgajā vidē/grupā esošajiem jauniešiem, lai izplatītos informācija un baumas (no mutes mutē) par ielu jaunatnes darbiniekiem un viņu piedāvātajiem pakalpojumiem.²⁷ <i>Piemēram, ielu jaunatnes darbiniekiem veicot apsekojumu ielu vidē, tiek identificēta kāda jauniešu grupa, kas regulāri pulcējās noteiktajā vietā un laikā. Darbinieki vienus un tos pašus jauniešus tajā vietā var sastapt atkārtoti. Ar stratēģiskās ielenkšanas metodi ielu jaunatnes darbinieki var izplānot, kā veidos kontaktu un uzrunās konkrēto grupu. Konkrētās jauniešu grupas jaunieši var tikt iesaistīti noteiktās aktivitātēs.</i> Jaunieši var tikt uzrunāti, īstenojot dažādas mirkļaktivitātes. Mirkļaktivitātes ir darbības, uzdevumi, spēles, kurās ielu jaunatnes darbinieks iesaista ielu jauniešus, veicot tās uz vietas- ielu vidē. (piemēram, improvizācijas teātri, konkursus, hennas zīmējumus, izaicinājumus, flešmobus u.c.). Ielu jaunatnes darbinieki veido kontaktu ar jauniešiem uz ielas un identificē viņu vērtības, problēmas, vajadzības. Tiek izstrādāts stratēģisks aktivitāšu plāns jauniešiem ielu vidē. 3."Burkāna metode" Šī metode ielu jaunatnes darbiniekam var palīdzēt, sākot veidot pirmo kontaktu ar ielu jauniešiem. Ielu jaunatnes darbinieks piedāvā aktivitātes, kuras – kā tiek pieņemts un kā rāda pieredze – piesaista jauniešus. Tas
--	---

²⁷ Rokasgrāmata „Metodes darbā ar sociāli rehabilitējamu bērnu un jauniešu ģimenēm & Sociāli apdraudētu bērnu un jauniešu motivācijas metodes” 89.lpp

	notiek, pamatojoties uz pieņēmumiem vai zināšanām par to, kas ielu jauniešiem ir vajadzīgs, kā viņiem trūkst vai kas varētu viņus piesaistīt. Tādējādi viņiem tiek dota iespēja piedalīties vai gūt sev kādu labumu ar zināmām privilēģijām, kas var palīdzēt ar ielu jaunatnes darbinieku izveidot kontaktu un uzticības attiecības.²⁸ <i>Tie var būt īpaši pasākumi vai aktivitātes gan ielu vidē, gan ārpus tās. Piemēram, izmantojot kādu svētku dienu un tās tematiku (Valentīndienu, sieviešu dienu u.c.), ielu jaunatnes darbinieks var organizēt ielu vidē akcijveidīgus pasākumus, kuru laikā jauniešiem tiek piedāvāts kāds "labums". Piemēram, piedāvā uz vietas iegūt hennas zīmējumu vai uztaisīt draudzības rokassprādzes. Šādā veidā tiktu piesaistīta jauniešu uzmanība, ielu jaunatnes darbinieks varētu vairāk iepazīstināt ar sevi un uzsākt sarunas ar jauniešiem.</i> 4.Zvejas tīkla metode ("outreach street work") Ar šīs metodes palīdzību ielu jauniešiem tiek izplatīta informācija par palīdzības pakalpojumiem un citām brīvā laika pavadīšanas iespējām. Ielu jaunatnes darbinieks uzrunā jauniešus, informējot par dažādām iespējām vietējā apkaimē un aicinot piedalīties kādā projektā, apmeklēt pasākumu vai nodarbību. Vienlaikus ielu jaunatnes darbinieki kā personas kļūst jauniešiem atpazīstami, viņus satiekot attiecīgajā vidē. <i>Ielu jaunatnes darbinieks dodas pie jaunieša viņa ierastajā vidē un tur informē par pasākumiem un iespējām, ko piedāvā jauniešu centri vai citas organizācijas. Jaunietis tiek motivēts personīgi izmantot esošās iespējas un iesaistīties kādā no piedāvātajām aktivitātēm vai projektiem. Ielu jaunatnes darbinieks sniedz atbalstu, iedrošinājumu un nepieciešamo palīdzību, lai jaunietis piedalītos kādā pasākumā vai projektā, tādā veidā iegūstot jaunas prasmes un pieredzi. Ielu jaunatnes darbinieks palīdz jaunietim atrast vajadzīgos pakalpojumus ārpus ielu vides.</i> <i>Ielu jaunatnes darbinieki var sagatavot uzziņas lapiņas, kurā ir aprakstīta svarīgākā informācija par palīdzības saņemšanas iespējām (piemēram, uzticības tālruņi, psihologa kontakti u.c.). Kā arī ielu jaunatnes darbinieki var aicināt un motivēt jauniešus doties pārgājienā vai braukt uz nometni, vai kopā apmeklēt bezmaksas sporta zāli.</i> 5.Fokusētā darba metode Šī metode ir saistīta ar aktīvām darbībām, kuras vērstas uz skaidri definētu ielu jauniešu grupu vai atsevišķiem jauniešiem, ar kuriem ir
--	---

²⁸ (Rokasgrāmata „Metodes darbā ar sociāli rehabilitējamu bērnu un jauniešu ģimenēm & Sociāli apdraudētu bērnu un jauniešu motivācijas metodes” 89.lpp.)

jau nodibināta saikne, vai kuri paši meklējuši palīdzību pie ielu jaunatnes darbinieka. Tie var būt jaunieši, kuri atkārtoti sastopami ielu vidē un viņu uzvedība kopumā norāda uz nopietnām grūtībām – viņi neapmeklē skolu, acīmredzami nedara neko nozīmīgu vai ir izolēti no pārējiem. Ielu jaunatnes darbinieks veic individuālu darbu ar šiem jauniešiem atbilstoši jauniešu vajadzībām.

Ielu jaunatnes darbinieks veic **individuālu darbu** ar konkrētu jaunieta, atbilstoši jaunieša individuālajām vajadzībām, sociālajai situācijai un problēmām, lai sniegtu atbalstu un palīdzību viņa personības attīstībai un izaugsmei. Individuālais darbs ar ielu jaunieta ietver vairāku uzdevumu kopumu: veidot ar jaunieta uz uzticību balstītas attiecības; identificēt jaunieša vajadzības, prasmes, spējas, kompetences (stiprās un vājās puses); sniegt psihoemocionālo atbalstu un palīdzību atbilstoši jaunieša vajadzībām un problēmām; kopā ar jaunieta izvirzīt konkrētus mērķus un plānot vēlamu rezultātu; motivēt jaunieta attīstīt savu personību.

Reziliences pieeja

Nodibinājums “Sociālo pakalpojumu aģentūra” īstenojot darbu ar jauniešiem, tai skaitā ielu jaunatnes darbu, lielā mērā balstās uz reziliences pieeju, kombinējot to ar citām teorijām, pieejām un metodēm. Reziliences pieeja ir ietvars skatījumam uz mērķa grupas jauniešu potenciālu.

Reziliences pieeja ir samērā jauna teorija, kas pēdējās desmitgades laikā „iedvesmo un vada” palīdzības sniegšanas procesu bērniem un jauniešiem visā pasaulē. Reziliences pieeja ir radusies, balstoties uz pētījumiem par to, kā cilvēki tiek galā ar traumatiskiem pārdzīvojumiem. Dzīves laikā gandrīz visi cilvēki piedzīvo vairāk vai mazāk nozīmīgus traumatiskus notikumus. Tie var būt ikdienišķi sarežģījumi, grūtības vai neveiksmes, bet dažkārt sasniedz pat traģēdijas apmērus. Trūkums, vardarbība, šķiršanās, nelaimes gadījumi, nāve, dabas katastrofas, smagas saslimšanas, atkarības un citas nelaimes ir neatņemama dzīves sastāvdaļa. Taču vienos un tajos pašos apstākļos cilvēki reaģē dažādi – ir daļa, kas salūzt, bet citi spēj atrast spēku, lai turpinātu dzīvot. Un reizēm tieši neveiksmīga vai traģiskā pieredze mudina mainīt līdzšinējo dzīvi un veicina pozitīvu izaugsmi.²⁹ Skatot ielu jauniešus reziliences pieejas kontekstā, atvērts paliek jautājums – vai uz ielas nonāk jaunieši, kuri ir uzskatāmi par

²⁹ Rokasgrāmata

	salūzušiem, vai iela tomēr ir sava veida izdzīvošanas stratēģija lai nesalūztu? Jēdzienam Rezilience nav iespējams atrast vienu, precīzu tulkojumu latviešu valodā. Tulkojumos ir lietoti tādi termini kā <i>izturētspēja, dzīvotspēja, dzīvesspēks, noturība, pretestība, sociālā elastība, izdzīvotspēja, pretstāvēšana, atkopšanās pēc negatīviem notikumiem</i>, taču katrs no tiem ietver tikai daļu no reziliences jēdziena būtības angļu valodā. Šī pieeja sastāv no uzstādījumu, attiecību, vērtību kompleksa, kuras centrā ir koncepcija, ka cilvēku spējas, to kapacitāte tikt galā ir lielāka, nekā mēs domājam, un palīdzēšanas uzdevums ir palīdzēt cilvēkam mobilizēt savus resursus un tikt pašam galā ar problēmu. Citiem vārdiem sakot, palīdzot, mēs pamatā neinteresējamies par problēmu, bet par resursiem, un stiprajām cilvēka pusēm.. Rezilience ir definējama kā “veiksmīgs adaptācijas process pēc pārdzīvotiem nelaimes gadījumiem, traumām, traģēdijām, draudiem un citiem nozīmīgiem stresa faktoriem”³⁰. Tā ir “spēja liekties, bet nesalūzt, spēja atgriezties iepriekšējā stāvoklī vai pat piedzīvot izaugsmi pēc negatīvas pieredzes”³¹. Sociālo pakalpojumu aģentūra Reziliences pieeju izmanto kā pamatu lielākajā daļā jauniešu programmu un projektu, tai skaitā ielu jaunatnes darbā. Pieeja ir izmantojama visos ielu jaunatnes darba posmos. Iepazīstot teritoriju un uzsākot kontaktu ar jauniešu aktuāli ir saglabāt fokusēšanos uz iespējām, nevis problēmām. Satiktajos jauniešos tiem meklēts potenciāls, talanti, prasmes, viņu stiprās puses. Arī sākotnējās sarunas ir virzītas uz iespējām, pozitīvo pieredzi. Savukārt negatīvā pieredze ir izmantojama kā iespēja mācīties no kļūdām. Katra jaunieša dzīvesstāsts tiek uztverts kā unikāls un vērtīgs, neanalizējot, cik tas ir patiens. Praksē apstiprinājās, ka ielu jaunieši automātiski saista sevi ar negatīvajiem notikumiem, pārkāpumiem, problēmām, viņi lielā mērā identificējas ar bezcerību un atbalstu vairs pat negaida. Sākotnēji ir neticība, ka kāds tiešām vēlas būt atbalsts. Uzsākot individuālo konsultēšanu, izmantojami ir reziliences pīlāri, kas noder jaunieša dzīvesspēka attīstīšanai: 1.Optimisma attīstīšana (pozitīvas gaidas veicina pozitīvu rīcību). Optimistiem un pesimistiem ir pavisam atšķirīgas gaidas no dzīves. Tā kā jauniešiem ir raksturīgs maksimālisms, tad vēlams virzīties uz
--	--

³⁰ American Psychological Association. <https://www.apa.org/helpcenter/road-resilience.aspx>

³¹ Southwick, S.M., Charney D.S. (2012). Resilience. The Science of Mastering Life's Greatest Challenges, Cambridge University Press.

reālistisku optimismu. Reālistisks optimisms neignorē negatīvu informāciju un problēmas, taču atšķirībā no pesimisma, tā nav fokusēta koncentrēšanās uz sliktu. Ir jāamācās atšķirt, kuras problēmas ir risināmas, un kuras lietas vienkārši jāpieņem.

2.Situācijas pieņemšana.

Situācijas pieņemšanu bieži kavē bailes (bailes no sekām, nosodījuma, nepieņemšanas, zaudējuma u.tt.). Sarunas par bailēm ar ielu jaunatnes darbinieku var radīt reālistisku skatījumu uz situāciju un šī saruna var mazināt fiziskos simptomus – griešanās sajūtu vēderā, roku trīcēšanu, paaugstinātu asinsspiedienu un paātrinātu sirdsdarbību.

3.Fokusēšanās uz potenciālo risinājumu.

Lai spertu pirmos soļus, jaunietim ir jānotic, ka risinājums ir iespējams. Izmantojamas situācijas modelēšanas, piemēri, informācija, nereti praktisks atbalsts.

4.Atbildības uzņemšanās par savu dzīvi un izvairīšanās no “upura” lomas.

Ielu jauniešiem ir raksturīga tendence vainot citus, un pārliecība, ka paši neko mainīt nevar. Arī dzīvesstāsts ietver virkni epizodes, kad citi ir izturējušies netaisnīgi, sev iedalot upura lomu. Sarunu laikā ir iespējams pakāpeniski mainīt akcentus, ienesot situācijās no pagātnes, tagadnes vai modelējot nākotni, kad jaunietis var pieņemt lēmumus, mainīt notiekošo.

5.Atbalsta tīkla veidošana.

Sociālo kontaktu tīkls nosaka cik pieejams būs atbalsts grūtībās. Lai izdzīvotu, cilvēkam ir nepieciešami citi cilvēki. Tas var nebūt tik svarīgi periodos, kad viss ir kārtībā, taču īpaši krīzes brīžos atbalstoši sociālie kontakti var mūs pasargāt un stiprināt. Savukārt sociālā izolētība var ietekmēt ne tikai emocionālo un psihisko pašsajūtu, bet arī fizisko veselību. Ielu jauniešiem ir izteikti konfliktējošas attiecības ar ģimeni, bijušajiem draugiem. Laikā gaitā šīs attiecības ir atjaunojamas. Ielu jaunatnes darbinieks var būt atbalsts jaunu kontaktu veidošanā. Jaunietim ir jāpalīdz attīstīt saskarsmes prasmes, un atcerēties, ka svarīgi ir ne tikai saņemt atbalstu, bet arī sniegt to citiem.

6.Elastīgas stratēģijas plānošana nākotnes izaicinājumiem.

Viens no reziliences ieejas balstiem ir **paraugs kam līdzināties**.

Vienā no pirmajiem reziliences pētījumiem, sekoja to bērnu dzīvēm, kas auga augsta riska apstākļos (alkohola un citu vielu atkarības, vardarbība vai vecāki ar psihiskām saslimšanām), konstatēja, ka rezilientiem (izdzīvotspējīgiem) bērniem, kas izauga par veselīgi funkcionējošiem pieaugušajiem, bija vismaz viena persona, kas viņus patiesi atbalstīja un kalpoja kā paraugs, kam līdzināties³². Secinājumi

³² Werner,E.E. (1993). Risk, resilience and recovery. Perspectives from the Kauai Longitudinal Study.

ir līdzīgi arī virknei citu pētījumu – gandrīz visām personām, kuras ir raksturojamas kā rezilientas, ir kāds paraugs, kura pārliecība, attieksme un uzvedība iedvesmo viņus³³.

Jauniešu programmās par paraugu nereti kļūst mentori vai citi darbinieki. Uz ielas tas var būt ielu jaunatnes darbinieks. Lai darbinieku atbildības sajūta pret parauga lomu būtu adekvāta, ir vērts atcerēties, ka paraugam nav jābūt perfektam, arī šai personai ir savas stiprās un vājās puses. Ielu jaunatnes darbinieks drīkst nezināt, kļūdīties, būt noguris, nomākts utt. Būtiski ņemt vērā, ka jauniešiem jābūt, kā ielu jaunatnes darbinieks tiek galā ar šādiem brīžiem. Ideālā variantā ielu jaunatnes darbinieks ar vārdiem un darbiem palīdz attīstīt jauniešu izdzīvotspēju, par spīti grūtībām un smagiem apstākļiem. Darbinieks ne tikai māca, bet to reāli demonstrē ar savas dzīves piemēru. Labs darbinieks iedvesmo, motivē, piedāvā konsekventu un uzticamu atbalstu, stiprina jauniešu pašapziņu.

Ielu jaunatnes darbinieka rīcībā parādās ētikas principu integrēšana ikdienas dzīvē, drosmes izpausme, atbildība. Sekojot šim piemēram, arī jaunieši sāk uzņemties atbildību par savu rīcību un savu dzīvi.

10 VEIDI KĀ STIPRINĀT PERSONISKO REZILIENCI

				
Veidot kontaktus un sociāla atbalsta tīklojumus	Meklēt iespējas iepazīt sevi labāk	Pieņemt, ka pārmaiņas ir dabiska un neizbēgama dzīves sastāvdaļa	Skatīties uz notikumiem plašākā kontekstā	Rīkoties, lai tiktu galā ar problēmām
				
Virzīšanās personisko mērķu virzienā	Attīstīt pozitīvu skatījumu uz sevi un savām spējām	Saglabāt optimistisku skatījumu uz dzīvi	Rūpēties par sevi	Izvairoties no tendences uztvert krīzes kā nepārvaramas problēmas

Grupu darbs praktiskajā ielu jaunatnes darbā laika ierobežojuma dēļ netika veikts, taču teorētiski modelējot, tas sastāv no 4 galvenajiem blokiem:

- 1. Rezilienta domāšana** (tiek apgūti jauni veidi kā interpretēt notikumus. Interpretācijai var būt nozīmīga ietekme uz to, kā tiek reagēts uz notiekošo).
- 2. Efektīvas attiecības** (attieciības un sociālais atbalsts ir galvenie priekšnosacījumi, lai attīstītu rezilienci un adaptētos pārmaiņām).

	3. Emociju pārvaldīšana (emocijas ir normāla dzīves daļa, arī intensīvas vai negatīvas emocijas, un mācīšanās tās pārvaldīt un regulēt ir svarīga reziliences sastāvdaļa). 4. Stipro pušu attīstīšana (brīvi izvēloties dažādas metodes un tehnikas). Arī mirklaktivitātes pamatā ir vērstas uz pusaudžu/jauniešu dzīvesspēka stiprināšanu. Publiska aktivitāte, kas pievērš uzmanību kādai ielu jauniešiem aktuālai tēmai, stiprina pārliecību, ka viņi var ietekmēt notiekošo, pie tam sociāli pieņemamā veidā. <i>Dzīvesspēka resurss ir visiem neatkarīgi no traumas dziļuma. Mūsu uzdevums to aktivizēt saprotot, ka „trauma neesmu es pats, bet tas, ko es esmu pieredzējis. Pieredze dara mani bagātāku, tā ir iespēja man palīdzēt otram».</i> Neskatoties uz organizācijas darbības iestrādēm pielietojot konkrētas pieejas un modeļus, katrs darbinieks, uzsākot ielu jaunatnes darbu, var izvēlēties sev piemērotāko pieeju.
Starpsektoriālā sadarbība ielu jaunatnes darba īstenošanas procesā	Sadarbība var būt nepieciešama ar tādām iestādēm kā pašvaldības policija, valsts policija, sociālais dienests, bāriņtiesa, ātrā palīdzība, skola u.c. Sadarbība veidojas operatīvāka, ja minētajās iestādēs ir kontaktpersona, ar kuru ielu jaunatnes darbinieks regulāri sadarbojas. Nav katru reizi jāskaidro ielu jaunatnes darba mērķis, uzdevumi, specifika utt. Pašvaldības policija - pašvaldības policijas kompetence biežāk asociējas ar tādiem likumpārkāpumiem kā atrašanās sabiedriskā vietā ar atvērtu alkoholiskā dzēriena pudeli, smēķēšanas ierobežojumu neievērošana. Pašvaldības policija var aizturēt bērnus līdz 16 gadu vecumam, kuri aizbēguši no mājām vai skolas, kā arī nogādāt slimnīcā vai policijas iestādē personu alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu reibumā u.c. Ielu jaunieši parasti jau ir saņēmuši administratīvā soda protokolu un par likumpārkāpumiem atrodas policijas uzskaitē. Pašvaldības policija iekārto profilakses lietu un izstrādā uzvedības sociālās korekcijas programmu katram bērnam, kurš izdarījis likumpārkāpumu, taču sarunās ar jauniešiem apstiprinājās, ka viņi ignorē korekcijas programmās noteiktos uzdevumus (piemēram, apmeklēt atkarību speciālistu, psihologu), jo uztver to kā sodu. Valsts policija - ja iespējamais pārkāpums ir noziedzīgs nodarījums vai likumpārkāpums.

	Sociālais dienests – sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu saņemšanai. Daļai pakalpojumu ir nepieciešams sociālā dienesta darbinieka nosūtījums. Bāriņtiesa – gadījumos, kad jauniets ir ievietots ārpusģimenes aprūpē (bērnu nams, audžuģimene, aizbildnība), kur netiek ņemtas vērā viņa vajadzības, vai arī, ja jauniets vēlas informēt par augsta riska situāciju ģimenē. Ātrā palīdzība – ja ir informācija, par apdraudējumu jaunieša veselībai vai dzīvībai. Mediķi – ielu jaunatnes darbiniekam var būt nepieciešamas informatīvas konsultācijas par dažādām veselības problēmām (HIV, STS, psihiskās saslimšanas, infekcijas u.tt.). Iespējamās situācijas, kad jauniets kopā ar darbinieku apmeklē ārstu. Skola – ielu jaunatnes darbinieka uzdevums ir jauniešu motivēšana iesaistīties formālās izglītības ieguvē. Reizēm ir nepieciešama skolas maiņa vai atbalsts konfliktu atrisināšana. Šādos gadījumos ir organizējamas tikšanās ar konkrēto skolu pārstāvjiem. Ja kā uzdevums ielu jaunatnes darbiniekam ir noteikts ielu jauniešu drošības monitorings, tad ir vēlams, ka ielu jaunatnes darbinieks noteiktās vietās ierodas gan prognozējamajos laikos, gan pilnīgi netipiskos laikos³⁴. Rīgas pilsētā vēl ir nepieciešama diskusija par ielu jaunatnes darbinieka darbības robežām – kuros gadījumos ir nepieciešams ziņot par likumu pārkāpumiem, kuros nē, jo informācijas nodošana ierobežo iespējas veidot uzticības attiecības.
Ielu jauniešu pieredzes stāsti	Ielu jaunatnes darbinieks iepazīna divus ielu jauniešu pieredzes stāstus: 1. <i>Ielu jaunatnes darbinieks iepazīna ielu vidē jaunieta (turpmāk tekstā- Marija), kura ielu vidi saredzēja kā vietu, kur ir iespēja iegūt brīvību un neatkarību, nopelnīt naudu, iegūt draugus, interesanti pavadīt laiku, justies pieņemti un droši. Jaunieta tika vairākas reizes pēc kārtas sastapta un pamanīta tirdzniecības centra „Origo” (turpmāk-Origo) apkaimē. Pirmo reizi darbinieku ar Mariju iepazīstināja kāda cita jaunieta, kurai jau iepriekš bija izveidots kontakts ar darbinieku. Sākotnēji tika novērots, ka Marija bieži pavada laiku jauniešu kompānijā ielu vidē. Bija reizes, kad jaunieši kopā lietoja alkoholu, piemēram, darbinieks satika Mariju “Origo” apkaimē kopā ar draugiem un viņai bija rokās papīra kafijas glāzīte, kurā bija ieliets alkohols. Atkārtoti ielu vidē sastopoties, Marija jau atpazīna darbinieku un atcerējās viņa vārdu. Darbinieks ar Mariju sāka komunicēt sociālajos portālos un vairākas reizes tikās klātienē.</i>

³⁴ International guide on the methodology of street work throughout the worl. (2008).
http://www.travailderue.org/wp-content/uploads/2012/08/international_guide.pdf

Marija vēlējās tikt klātienē, bet nekad nenāca viena- vienmēr kopā ar citu draudzeni vai draugu. Viens no iemesliem, kāpēc Marija aktīvi pavadīja laiku ielu vidē bija tas, ka viņa bija sākusī veidot attiecības ar puisī no ielu jauniešu grupas. Puisis bija 2 gadus vecāks par viņu un viens jauniešu grupas līderiem. Vairāk iepazīstot Mariju, atklājās, ka Marija Jūrmalā dzīvo bērnu namā jau 4 gadus. Viņas vecāki lietoja narkotikas, nonāca cietumā, bet šobrīd ir miruši. Marijai ir 3 gadus vecāka māsa un vecmāmiņa. Vecmāmiņai šobrīd ir veselības problēmas, tāpēc viņa par abām meitenēm nespēja parūpēties. Marija kopā ar māsu dzīvo bērnu namā, bet vecmāmiņu bieži apciemo. Šajā laikā, kad Marija ir aktīvi uz ielas, viņa uz Jūrmalu nebrauc, bet paliek pie sava puisī pa nakti. Marijai bērnu namā nepatīk un ir sliktas attiecības ar personālu. Šajā periodā pasliktinājušās attiecības arī ar vecmāmiņu. Bērnu nama personāls neko nevar izdarīt, ka Marija nenakšņo dzīvesvietā. Visu laiku draud, ka sauks policiju, tad Marija arī brauc uz dzīvesvietu. Marija ir vairākas reizes skolā palikusi uz otru gadu un šobrīd skolu vispār neapmeklē. Pa dienu viņas puisis ir skolā, viņa dzīvo pie viņa un tad abi vakarā dodas pavadīt laiku ielās. Komunicējot ar Mariju, varēja novērot, ka viņa jūtas depresīvi un noslēgti. Ikdienā lieto dažādas atkarību izraisošas vielas- cigaretes, alkoholu, zāli un ir pamēģinājusi arī citas narkotiskās vielas. Šobrīd drošību un laimi ir atradusi puisī ar ko ir kopā. Pēc kādas tikšanās reizes, Marija atzina, ka viņai sāp vēders. Viņa bija nobijusies, ka ir palikusi stāvoklī. Pēc izmeklējumu veikšanas tā tomēr nebija noticis. Meitene pēc laika pātrauca attiecības ar puisī un vairāk nebrauca uz Rīgas centru. Darbinieks visas sadarbības laikā sniedza individuālu atbalstu un palīdzību.

2. Ielu jaunatnes darbinieks pamanīja un uzrunāja kādu puisī (turpmāk tekstā- Māris) tirdzniecības centrā „Galerija Centrs”, kuram izskatījās, ka ir vajadzīga palīdzība. Māris sēdēja uz soliņa, bija ietinies džemperā kapucē un sarāvēs „čokurā”. Darbinieks piegāja pie jaunīša un uzrunāja viņu, pajautāja, vai nav vajadzīga palīdzība. Jaunīša acis bija sarkanas un acu zīlītes paplašinājušās. Māris uzreiz bija gatavs sarunāties ar darbinieku un devās pastaigā. Jaunietis bija nonācis uz ielas, jo viņa dzīvesbiedrene bija viņu izlikusi no mājas. Māris bija 23 gadu vecs, tajā brīdī bez telefona, pases, naudas. Viņš jau nedēļu bija klaiņojis pa ielām, vairākas nakts nebija gulējis. Bija mēģinājis gulēt trepju telpā un uz soliņiem. Jaunietis atklāja, ka viņam ir azartspēļu atkarība, visu naudu ir notērējis šādā veidā, līdz ar to, dzīvesbiedrene vairs nav vēlējusies dzīvot kopā. Mārim ir mamma, bet viņš ar viņu ir konfliktējošās attiecībās. Viņa dzīvesbiedrene strādā šajā tirdzniecības centrā, tāpēc Māris tur uzturas. Māris lūdza, lai darbinieks kļūst par mediatoru un palīdz risināt šo konfliktu. Darbinieks konsultēja jaunieta un sniedza informāciju, kur meklēt palīdzību.

lelu darbinieku stāsti	jaunatnes pieredzes	Atziņas, kas var noderēt, īstenojot ielu jaunatnes darbu: • Vienmēr ir jābūt iespējai pārrunāt savas bailes un šaubas. • Vienmēr būs jaunieši, kuri atraidīs. Viens darbinieks nevar izveidot kontaktu ar dažāda tipa jauniešiem. • Ir vērtīgi izstrādāt zīmju valodu jeb paroles, kas var palīdzēt nodot vērtīgu informāciju kolēģim jau esot kontaktā ar ielu jauniešiem, jo īpaši, ja tas noder turpmākās darbības vai reakciju pārplānošanai. • Būt uzticamam un prognozējamam attieksmē pret jauniešiem, pildīt solījumus. Protams, īstenojot aktivitātes, ļoti noder radošums un spontanitāte. • Uzmanības pievēršana savai valodai un humoram ļauj izvairīties no aizvainošanas. Ielu jauniešiem ir sāpīgas tēmas, ar kurām viņiem nav izdevies tikt galā, taču tas bieži tiek slēpts vai pat demonstrēta pilnīga vienaldzība. • Nenosodīt jauniešu dzīvesveidu. Ja ielu jaunatnes darbinieka mērķis ir sasniegt nerasniedzamos jauniešus, tad vērtējoša attieksme var būt būtisks šķērsis. • Jau iepriekš apdomāt kā ar sevi iepazīstināt. • Pēc iespējas veicināt pašu jauniešu iesaisti un līdzdarbošanos. Piedāvājot jau gatavas aktivitātes, jauniešiem var izveidoties patērētāja attieksme. • Ir labi pārzināt jauniešu žargonu, saskarsmes stilu un paradumus, taču muļķīgi ir tos imitēt, atdarināt. • Jauniešiem vajag kādu, kurš viņus uzklausa, interesējas par viņiem, nevis piedāvā padomus. • Humors (nevis sarkasms) ļauj vieglāk pārvarēt saspringtas situācijas.
------------------------------	------------------------	--

RESURSU KARTE RĪGAS PILSĒTĀ

Identificējot Rīgas pašvaldībā piedāvātos nevalstisko organizāciju, valsts un pašvaldības pakalpojumus jauniešiem, tika izveidots informatīvs materiāls- resursu karte. Dotajā resursu kartē ir apskatāma daļa resursu, kas tiek saistīti ar tādu jauniešu vajadzību apmierināšanu kā drošība, brīvā laika pavadīšana, fiziskā un garīgā veselība, materiālais nodrošinājums, vajadzība pēc pieņemšanas un atbalsta. Resursu karte var būt kā palīgīdzeklis ielu jaunatnes darbiniekam, sniedzot individuālo atbalstu, konsultācijas un palīdzību ielu jaunietim. Resursu karte var palīdzēt darbiniekam būt kompetentam par pašvaldībā pieejamajiem resursiem un par tiem informēt jauniešus, atkarībā no viņu vajadzībām.

Pakalpojuma nosaukums	Pakalpojuma apraksts	Adrese	Kontaktinformācija	Atbalsta veids
Sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem	Pakalpojums tiek nodrošināts Rīgas pašvaldības sociālā riska grupas jauniešiem, vecumā no 13-18 gadiem, kuriem Rīgas Sociālais dienests ir konstatējis multiplas sociālās problēmas, kas ir šķērslis veiksmīgai sociālai integrācijai.	1.Nodibinājums "Sociālo pakalpojumu aģentūra", Adrese: Elizabetes iela 31-5, Rīga, LV-1010 http://www.krize.lv/ 2. Biedrība "Latvijas Samariešu apvienība", Visbijas prospekts 18, Rīga, LV-1014 http://www.samariesi.lv	Vadītāja Dace Blaževiča Tālrunis: 29244182, E-pasta adrese: SPAgentura@gmail.com Vadītāja Maija Bērziņa Tālrunis: 22011353, E-pasta adrese: samariesi@samariesi.lv	Rīgas pašvaldība
Krīzes centra pakalpojums	Krīzes centrs nodrošina profesionālu psihosociālu palīdzību krīzes situācijās grūtniecēm, bērniem, un ģimenēm ar bērniem institūcijā līdz 6 mēnešiem.	1.Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra Krīzes centrs bērniem Maskavas ielā 178, Rīgā. LV-1019, 2.Latvijas Sarkanais Krusts, Krīzes centrs „Burtnieks”, Burtnieku iela 37 (5 stāvs) 3.Biedrības „Latvijas Samariešu apvienība”; Krīzes centrs „Māras	Tālrunis: +371 67848107 (diennakts) / 28855596 (diennakts), E-pasta adrese: krizescentrs@riga.lv, Tālrunis: +371 67202737 / 27338 389 (diennakts), E-pasta adrese: ieva.antonsons@redcross.lv Tālrunis: +371 67609263	Rīgas pašvaldība

		Centrs" Cieceres ielā 1. 4. Nodibinājums Sociālo pakalpojumu aģentūra Ģimenes krīzes centrs „Mīlgrāvis” Ezera ielā 21	(diennakts) / 27808244 (diennakts), E-pasta adrese: gita.krumina@samarie si.lv Tālrunis: +371 67012515 (diennakts), E-pasta adrese: inese.tentere@inbox.lv	
Diennakts krīzes tālruņa psihosociālā palīdzība krīzes situācijā nonākušām personām	Diennakts krīzes tālruņa pakalpojuma mērķis ir sniegt psihosociālu un informatīvu atbalstu personām krīzes situācijās, veicināt sadarbību ar institūcijām, kā arī informēt sabiedrību par iespējām saņemt psihosociālu palīdzību krīzes situācijā.	Biedrības "Skalbes", diennakts krīzes tālruņa psihosociālais pakalpojums, Tērbatas iela 69, Rīga	Tālrunis: +371 67222922 / 27722292, E-pasta adrese: skalbes@skalbes.lv, http://www.skalbes.lv	Rīgas pašvaldība
Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis 116111	E-konsultēšana bērniem un pusaudžiem. E- konsultācijas ir ērta un mūsdienīga konsultāciju saņemšana, izmantojot internetu. Tā sniedz iespēju saņemt speciālista konsultāciju ar e-pasta palīdzību. http://www.bti.gov.lv/ at/uzticibas_talrunis/e- konsultacijas_berniem un_pusaudziem/	Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija	Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis 116111	Valsts atbalsts
Psiholoģiskā palīdzība ārkārtas situācijā	Sniegtā psiholoģiskā palīdzība ārkārtas situācijā (stihiska nelaime vai iepriekš neparedzami, no personas darbības	Biedrība 'Skalbes' Kungu iela 34, Rīga www.skalbes.lv	Tālrunis: +371 67222922, E-pasta adrese: skalbes@skalbes.lv,	Rīgas pašvaldība

	neatkarīgi apstākļi, piemēram, ugunsgrēks, plūdi, vētra u.c.) nonākušām personām (ģimenēm), kuras ārkārtas situācijas rezultātā nespēj apmierināt pamatvajadzības, notikuma vietā Rīgas pilsētas pašvaldības teritorijā.			
	Psihologa pakalpojums personai (bērnam) līdz 18 gadiem, kurai pirmreizēji noteikta invaliditāte un kura dzīvo ģimenē. (Ministru kabineta noteikumi Nr.1208)	Rīgas sociālais dienests, Baznīcas iela 19/23, Rīga	e-pasts: soc@riga.lv Informatīvais tālrunis: 67105048	Valsts atbalsts
	Psiholoģiskās palīdzības centrs sniedz psiholoģisko palīdzību un psiholoģisko izpēti bērniem un pieaugušajiem, lai noteiktu grūtības cēloņus un rastu risinājumu	Križu un psihoterapijas centrs Taka. Adrese: Dārzaugļu iela 6, Rīga LU psiholoģiskās palīdzības centrs, Konsultācijas notiek Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Palīdzības Centra telpās (Rīga, Imantas 7.līnija 1).	tālr. 26555581 tālrunis 67034814, e-pasts ppc@lu.lv	NVO atbalsts
Pusaudžu resursu centrs	Pierādījumos balstīta, mūsdienīga pieeja pusaudžu garīgās veselības profilaksei un dažādu atkarību novēršanai. Centrs piedāvā konsultācijas	Pusaudžu resursu centrs https://pusaudzim.lv/par-prc/	Adrese +371 29164747, info@pusaudzim.lv	Valsts atbalsts

	pusaudzim, programmu pusaudžiem ar atkarības risku, konsultācijas ģimenēm, grupu nodarbības vecākiem, kas audzina pusaudžus, apmācības speciālistiem.			
Atbalsta ģimenes un uzticības personas pakalpojums	Atbalsta ģimenes un uzticības personas pakalpojums nodrošina atbalstu bērna aprūpē un audzināšanā.	Rīgas Sociālais dienests, Baznīcas iela 19/23, Rīga, LV-1010, Rīgas Sociālā dienesta rajona nodaļas un to teritoriālie centri	Tālrunis: +371 80005055 / 67105048, E-pasta adrese: soc@riga.lv ,	Rīgas pašvaldība
Dienas aprūpes centra pakalpojums bērniem	Darba dienās dienas laikā nodrošināt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, sociālo prasmju attīstību, izglītošanu un saturīga brīvā laika pavadīšanas iespējas, klientu un viņu tuvinieku līdzdalību konkrētu sociālo problēmu risināšanā, atbalsta un pašpalīdzības grupu darbību.	1. Rīgas Sociālā dienesta dienas centrs "Kamene", Salnas ielā 2, Rīga 2. Rīgas Sociālā dienesta dienas centrs "Vecmīlgrāvis", Emmas iela 3, 3. Rīgas Sociālā dienesta dienas centrs "Čiekurs", Aiviekstes iela 14, Rīga	Tālrunis: +371 67181236, E-pasta adrese: soc@riga.lv Tālrunis: +371 67181515, E-pasta adrese: soc@riga.lv Tālrunis: +371 67037477, E-pasta adrese: soc@riga.lv	Rīgas pašvaldība
Ģimenes asistenta pakalpojums	Ģimenes asistenta pakalpojums nodrošina personai atbalstu un apmācību sociālo prasmju apgūšanā, bērnu aprūpē un audzināšanā, mājsaimniecības vadīšanā saskaņā ar individuāli izstrādātu sociālās rehabilitācijas plānu.	1. Biedrība 'Svētā Jāņa palīdzība' Laktas iela 8 k-1, Rīga 2. Biedrība 'Rīgas pilsētas 'Rūpju bērns' Balvu iela 11 3. Biedrība "Latvijas Samariešu apvienība", Visbijas prospekts 18, Rīga	Tālrunis: +371 67339265, E-pasta adrese: info@svjp.lv , http://www.svjp.lv/lv Tālrunis: +371 67144194, inese.levane@rupjuberns.lv , http://www.rupjuberns.lv/ Tālrunis: +371 27888987, ilze.berzina@samariesi	Rīgas pašvaldība

		4.Nodibinājums "Sociālo pakalpojumu aģentūra" Elizabetes iela 31-5, Rīga	.lv, http://www.samariesi.lv Tālrunis: +371 67012515 / 67398383, E-pasta adrese: gimenes@krize.lv	
Speciālistu, jauniešu un vecāku izglītošana sabiedrības veselības veicināšanas, tai skaitā atkarību profilakses, jautājumos	Izglītot speciālistus, jauniešus un vecākus par sabiedrības veselības veicināšanas, tajā skaitā par dažādām atkarību tēmām (tabakas, narkotiku, alkohola, procesu atkarība) un profilakses iespējām. Attīstīt zināšanas un prasmes veikt sekmīgu atkarību profilaksi savas kompetences ietvaros.	Sabiedrības veselības veicināšanas un profilakses nodaļa Rīga, Baznīcas iela 19/23, Rīga, LV-1010	Tālrunis: +371 67105680, E-pasta adrese: veseligsridzinieks@riga .lv, http://www.veseligsridzinieks.lv/par-mums-2/	Rīgas pašvaldība
Krīzes intervences pakalpojums krīzes situācijā nonākušām personām	Krīzes intervences pakalpojuma ietvaros tiek nodrošināta profesionālu psiholoģisko, sociālā darba speciālista un citu speciālistu palīdzību krīzes situācijā nonākušajai ģimenei.	1.Biedrība 'Latvijas Sarkanais Krusts', Šarlotes iela 1D, Rīga 2. Nodibinājums 'Sociālo pakalpojumu aģentūra', Elizabetes iela 31-5, Rīga, LV- 1010 3. Biedrība 'Latvijas Samariešu apvienība', Visbijas prospekts 18, Rīga, LV-1014	Tālrunis: +371 29403885, E-pasta adrese: ieva.antonsonsone@redcross.lv Tālrunis: +371 29405305, E-pasta adrese: gimenes@krize.lv Tālrunis: +371 8898, E- pasta adrese: samariesi@samariesi.lv , WWW: www.samariesi.lv	Rīgas pašvaldība
	Sniedz palīdzību grūtniecības krīzes	Biedrība "Krīzes grūtniecības centrs" ,	Palīdzības e-pasts: palidziba@krizescentrs	NVO atbalsts

	situācijā, palīdzība pēc aborta sindroma gadījumā un materiālu palīdzību, kā arī piedāvā apmācības	Adrese: Tērbatas iela 38-4, Rīga, LV-1011 (ieeja no vārtu ailes)	.lv Administratīvais e-pasts: admin@krizescentrs.lv Tel. 25120304, 22083263	
Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi no vardarbības cietušiem bērniem	Pieejami bērniem, kuri cietuši noziedzīgā nodarījumā, ekspluatācijā, seksuāli izmantoti, vai tikuši pakļauti vardarbībai vai jebkādam citām nelikumīgām, cietsirdīgām vai cieņu aizskarošām darbībām. Rehabilitācijas mērķis ir nodrošināt, lai bērns spētu atgūt fizisko un psihisko veselību un integrētos sabiedrībā.	Nodibinājums „Latvijas Bērnu fonds” (Brīvības gatve 310 - 75, Rīga, LV – 1006 , www.lbf.lv , bernofonds@latnet.lv	tālrunis: 67542072	Valsts atbalsts
	Mērķis ir pasargāt bērnus no jebkura veida vardarbības. Izglīto bērnus un jauniešus (Džimbas drošības programma, programma “Drosme draudzēties”), vecākus (nodarbības mazo bērnu un pusaudžu vecākiem, atbalsta grupas); speciālistus (sociālos darbiniekus, psihologus, tiesībsargājošo iestāžu darbiniekus u.c.). Sniedz atbalstu: 1) psiholoģiskā rehabilitācija bērnam; 2) konsultācijas bērna ģimenei, speciālistiem; 3) psiholoģiskā izpēte, atzinumi; 4) situācijās, kad bērns Kriminālprocesā ir	Nodibinājums „Centrs Dardedze” Adrese: Cieceres iela 3a, Rīga	tāl. 67600685; 29556680.	NVO atbalsts

	cietušais vai liecinieks atbilstoši «Bērna mājas» pieejai (dzimumnozieguma gadījumā).			
Sociālā rehabilitācija attiecīgās institūcijās pilngadīgām personām un bērniem, kuriem ir izveidojusies atkarība no narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām.	Pakalpojuma mērķis ir panākt klienta atteikšanos no psihoaktīvo vielu lietošanas, tādējādi uzlabojot viņa fizisko un garīgo veselību, un veicinot viņa atgriešanos pilnvērtīgā dzīvē.	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža" Filozofu ielā 69, Jelgava, LV-3008	28397120, bsr@gintermuiza.lv http://www.gintermuiza.lv/	Valsts atbalsts
Atbalsta programma ar celiakiju slimajiem bērniem	atbalsta sniegšanu šīm personām pēc pilngadības sasniegšanas, ja tās mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē un nav vecākas par 20 gadiem vai studē augstskolā dienas nodaļā (pilna laika klātienē) un nav vecākas par 24 gadiem. Lai palīdzētu tiem vecākiem, kuru bērni ir slimi ar celiakiju, valsts šīm ģimenēm sniedz papildu atbalstu bezglutēna pārtikas iegādei. Tas ir materiāls atbalsts - 106,72 eiro mēnesī vienam bērnam.	http://www.lm.gov.lv/lv/index.php?option=com_content&view=article&id=79987		Valsts atbalsts
Atbalsts daudzbērnu ģimenēm	Portāls daudzbērnu ģimenēm: www.godagimene.lv . Apliecība "3+ Ģimenes karte" ir valsts veidota atbalsta programma daudzbērnu ģimenēm,	Sabiedrības integrācijas fonds. Rīgā Aspazijas bulvārī 24, 3.stāvā, info@godagimene.lv	bezmaksas tālr. 80202007.	Valsts atbalsts

	kas reizē kalpo arī kā apliecināošs dokuments tam, ka ģimenē aug trīs un vairāk bērni vecumā līdz astoņpadsmit gadiem, kā arī pilngadīgas personas, kuras nav sasniegušas 24 gadu vecumu, ja tās iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību. Šīs kartes īpašniekiem ir iespēja saņemt atlaides, izmantojot pakalpojumus, kurus piedāvā valsts un privātie uzņēmumi Latvijā.			
Palīdzības sniegšana mazaizsargāto grupu cilvēkiem	Palīdzības sniegšana mazaizsargāto grupu cilvēkiem, mazturīgām, daudz bērnu ģimenēm, trūcīgajiem, pensionāriem, bezdarbniekiem, vecākiem, kuri bērnus audzina vieni paši, bāreņiem un invalīdiem.	Latvijas Mazturīgo atbalsta organizācija „Dace”. Adrese: Burtņieku 26, Rīga	tāl. 27000190 http://www.lma-dace.lv/lv/	NVO atbalsts
	Zupas virtuves pakalpojums	Biedrība "Žēlsirdības misija "Dzīvības ēdiens"", Kr.Barona ielā 56, no pirmdienas līdz sestdienai plkst.9.00-10.00		NVO atbalsts
	Humānās palīdzības punkts	Latvijas Sarkanais Krusts, Rīga / Gaiziņa iela 7	tel. 67336651	NVO atbalsts

IELU JAUNATNES DARBA REZULTĀTS

Ielu jaunatnes darbinieka darbība var būt apkārtējiem acīmredzama (kopīgas aktivitātes, palīdzība sociālo problēmu risināšanā), gan no malas grūtāk saskatāma – ir izveidotas uzticības attiecības, kas palīdz jaunietim atklāt un internalizēt sociāli vēlamas vērtības, mainīt pašuztveri, iedrošināt mainīt ierasto uzvedību un veidot citādas sociālās attiecības.

Ielu jaunatnes darba pirmais posms aizņem pietiekami ilgu laiku. Tie var būt mēneši, kuros tiek novērota vide un jaunieši tajos. Tieši šajā posmā darbinieki izjūt vislielāko diskomfortu par nepietiekamu efektivitāti un rezultātu trūkumu. Var būt vainas sajūtu, ka nekas nenotiek. Trauksme, ka neizdodas ietekmēt situāciju. Šī perioda rezultāts ir iepazīts vides konteksts, ir laiks izstrādāt reālistisku plānu turpmākajam darbam, maksimāli izmantojot apkaimes resursus. Integrēšanās apkaimē nenozīmē fizisku atrašanos tajā, tā ir arī zīmju, valodas, attieksmes, paradumu iepazīšana un nenosodoša pieņemšana tādā līmenī, lai veidotu sadarbību ar ielu jauniešiem. Paradoksāli, bet spēja bez stresa vienkārši būt vidē ir pat nepieciešama, lai saprastos ar ielu jauniešiem.

Nemot vērā uzvedības izmaiņu stadiju modeli, tika secināts, ka ielu jaunieši visbiežāk atrodas pirmsnodomu vai nodomu uzvedības stadijās. Ielu jaunatnes darbinieks var būt šis „instruments” kā aizsniegt šo grupu, kuru citādā veidā būtu grūti sasniedzama un veicināt pārmaiņas. Jaunieši, kuri ielu jauniešu grupās atrod piederību, drošību un iespēju interesanti pavadīt laiku, visbiežāk neaizdomājas par izmaiņu nepieciešamību savā dzīvē, neredz vajadzību kaut ko mainīt, tomēr daži saredz savā dzīvē kādas problēmas, bet ilgu laiku var atrasties šaubu un vilcināšanās stāvoklī, lai kaut ko mainītu. Nozīmīga loma ir ielu jaunatnes darbiniekam šajā stadijā, jo iedziļinoties jaunieša stāstā, tieši darbinieks var kļūt par viņa atbalsta personu pārmaiņu sākumam. Jaunieši bieži jūtas vainīgi un nepieņemti savu vecāku, skolotāju priekšā, ka nav tādi, kādus viņus vēlas redzēt apkārtējie. Ielu jaunatnes darbinieks var būt blakus un pieņemt jaunieši tajā stadijā, kurā viņš ir, un dot to atbalstu, kāds tajā brīdī nepieciešams.

Projekts „Praktisks ielu jaunatnes darbs Rīgas pilsētas apkaimēs” sniedza ieskatu, kāda ir reālā situācija ielās Rīgas Centra apkaimē, un deva iespēju veidot kontaktu un strādāt ar jauniešiem. Projekta ietvaros kopumā tika uzrunāti vairāk kā 20 ielu jaunieši vecumā no 13 līdz 25 gadiem, īstenotas vairākas mirkļa aktivitātes ielu vidē un ar diviem no iepazītajiem ielu jauniešiem darbinieki uzsāka individuālu darbu, sniedzot psihoemocionālu atbalstu.

Mērķtiecīgs un profesionāls darbs ar ielu jauniešiem Rīgas pašvaldībā ir attīstības procesā, to nepieciešams pilnveidot, izvērtējot projekta laikā uzkrāto praktisko pieredzi. Darbs ar jauniešiem uz ielas ir kā „iztrūkstošais ķēdes posms”, lai sasniegtu tos jauniešus un jauniešu grupas, kas citādi ir grūti sasniedzami un kuriem ir nepieciešams sniegt citu pieeju, lai atgrieztos sabiedriskajos procesos. Ielu jaunatnes darbs dod iespēju apzināt reālo situāciju konkrētā pilsētas rajonā, iegūt informāciju par ielu jauniešu vajadzībām. Ielu jaunatnes darba attīstība nākotnē dod cerību, ka šajā izaicinājumā un pārmaiņu piesātinātajā dzīves periodā, jauniešiem tiktu nodrošināta viegli pieejama saikne, kas palīdzētu veiksmīgāk integrēties sabiedrībā.

IZMANTOTO UN IETEICAMO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Likumi

Bērnu tiesību aizsardzības likums. Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=49096>

Jaunatnes likums. Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=175920>

Labklājības ministrija. Pārskats par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā 2017.gadā <http://www.lm.gov.lv/lv/publikācijas-petījumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palīdzības-joma/gada-dati/0-par-2017-gadu>

Sociālā darbinieka profesijas standarts. Pieejams <https://visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/ps0079.pdf>

Projekti/bukleti

Projekts “Bērns uz ielas”, 1997: 65 lpp
http://providus.lv/article_files/1464/original/BernsUzIelas.pdf?1331650348 55.lpp.

Praktisks buklets jaunatnes darbiniekiem “Pasaule laukos” <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1955/VillageInternationalLV.pdf>

Rokasgrāmata „Metodes darbā ar sociāli rehabilitējamu bērnu un jauniešu ģimenēm; Sociāli apdraudētu bērnu un jauniešu motivācijas metodes” 87.lpp.

Pētījums “Bērnu līdzdalības novērtējums” (2017). Pieejams <http://www.bernulabklajiba.lv/projekti/bernu-lidzdalibas-novertesanas-riks/>

Pētījums “Bērnu fiziska sodīšana Latvijā” (2017). Pieejams <http://www.centrsdardede.lv/data/materiali/petijuma-rezultati.pdf>

Outreach Worker. Job role pack. (2019). Copenhagen Youth Project. Available <http://www.cyproject.org/wp-content/uploads/2019/03/Outreach-Worker-Job-Pack.pdf>

Teorētiskie avoti

American Psychological Association. <https://www.apa.org/helpcenter/road-resilience.aspx>

Childs,K., Sullivan,C. (2013). Investigating the Underlying structure and stability of Problem behaviors across adolescence. *Criminal Justice and Behavior*, 40 (1)57-79.

Coleman,J. Hagell,A. (2007). *Adolscence, risk and resilience. Against the odds*. John,Wiley&Sons,Ltd.

Detached and Outreach Youth Work. Method and Resource Handbook for Youth Work Practioners in Wales (2016). Available <http://www.cwvys.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/HB-Detached-and-Outreach-Youth-Work.pdf>

European Commision. (2018). Effective outreach to NEETs. Experience from the ground.

Fergus,S., Zimmerman,M.A. (2005). *Adolescent Resilience: A Framework for Understading Healthy Development in the Face of Risk*. Annu.Rev.Public Health,26:399-419

Ginsburg,K.R.,Jablow,M.M. (2015). *Building resilience in children and teens. Giving Kids roots and wings*. American Academy of Pediatrics Department of Marketing and Publications.

International guide on the methodology of street work throughout the worl. (2008).

http://www.travailderue.org/wp-content/uploads/2012/08/international_guide.pdf

Irving,D., Whitmore,S. On the street. A practical guide for new street worker.

https://indefenceofyouthwork.files.wordpress.com/2014/01/english_toolikit_forweb-18.pdf

Izglītības kvalitātes valsts dienesta informācijas apkopojums par obligātā izglītības vecuma bērniem, kuri 2017./2018.mācību gadā nav reģistrēti nevienas Latvijas Republikas izglītības iestādes sarakstā.

https://ikvd.gov.lv/wp-content/uploads/2018/01/Zi%C5%86ojums_Par_skol%C4%81s_nere%C4%A3istr%C4%93tiem_oblig%C4%81t%C4%81_izgl%C4%ABt%C4%ABbas_vecuma_b%C4%93rniem.docx

Youth Work & outreach strategies. Examples from Finnish reality. Finnish Youth Centres Association (2017). Available

https://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/ErasmusPlus/2017/ppt_finland.pdf

Latvian Oxford Living Dictionaries. Pieejams

<https://lv.oxforddictionaries.com/definition/INTU%C4%AACIJA>

Pam. A., Cullen, F., Edwards.K. (2018). *The SAGE Handbook of Youth Work Practice*. Sage.

Prochaska, J.O., Redding, C.A., & Evers, K. (2002). *The Transtheoretical Model and Stages of Change*. In K. Glanz, B.K. Rimer & F.M. Lewis, (Eds.) *Health Behavior and Health Education: Theory, Research, and Practice* (3rd Ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass, Inc.

Rithchie,D., Ord,J. (2016). The experience of open access youth work: the voice of young people. *Journal of Youth Studies* 20(3).

Schwartz,A., Schwartz, C. (2016). *Youth, youth work and their impact on community*. Paper presented at The International Symposium Research and Education in an Innovation Era, 6th Edition.

Southwick, S.M., Charney D.S. (2012). *Resilience. The Science of Mastering Life`s Greatest Challenges*, Cambridge University Press.

Spence,J. (2004). Targeting, Accountability and Youth Work Practice. *Practice* 16(4)

Springe L. Vardarbības izraisītie veselības traucējumi bērniem un jauniešiem Latvijā. Promocijas darbs medicīnas doktora zinātniskā grāda iegūšanai. Specialitāte – sabiedrības veselība un epidemioloģija (2017). https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Lauma-Springe_kopsavilkums_LV.pdf;

Ungar,M.(2013). *The Social Ecology of Resilience. A Handbook of Theory and Practise*. Springer.

Werner,E.E. (1993). Risk, resilience and recovery. Perspectives from the Kauai Longitudinal Study. *Development and Psychoptalogy*,5, 503-515.

Interneta resursi

Jaunatnes lietas.lv <http://jaunatneslietas.lv/content/darbs-ar-jaunatni>

Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra <http://jaunatne.gov.lv/lv>

Eiropas jaunatnes portāls https://europa.eu/youth/lv/article/39/27261_lv

<http://www.womex.org/en/fields-of-work/outreach-youth-work/>

<https://www.jrf.org.uk/report/role-street-based-youth-work-linking-socially-excluded-young-people-education-training-and>

<https://streetindustries.org.au/services/detached-youth/>

<https://youthoffthestreets.com.au/what-we-do/safety/atrisk/outreachyouthengagement/>

<https://www.epworth.org/programs/street-outreach-services-sos/>